

NAŠ TOVARIŠ TV 15

Št. 11 20. marca 1980 Leto XVIII

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za posredovanje in razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978

Glavni urednik:
DRAGO VRESNIK

Odgovorni urednik:
TONE URBAS

Novinarji - uredniki:
ŽIVA DROLE - TV-15 za mladino

MILENKO STRAŠEK - reportaža

MILENA ŠTRAJNAR - kultura

BOJANA ŽOKALJ-JESIH - naša organizacija

Lektor-redaktor:
KATJA HVALA

Tehnični urednik:
SINE KOVIČ ml.

Tajnica uredništva:
MARA OKORN

Telefon uredništva: 327-780

Vodja uprave:
FRANC RUPNIK

Uprava in naročninski oddelček:
Miklošičeva 28/I p. p. 598, 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Letna naročnina 240 din, za inozemstvo 260 din, posamezna številka v prosti prodaji 5 din

Tekoči račun:
Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772

TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov:
Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljnega davka od prometa proizvodov

Korekture in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35

Drago Košmrlj
Moč neuvrščenosti
str. 3

Bojana Žokalj-Jesih
Neposredno vključeni
v vsa dogajanja
str. 5

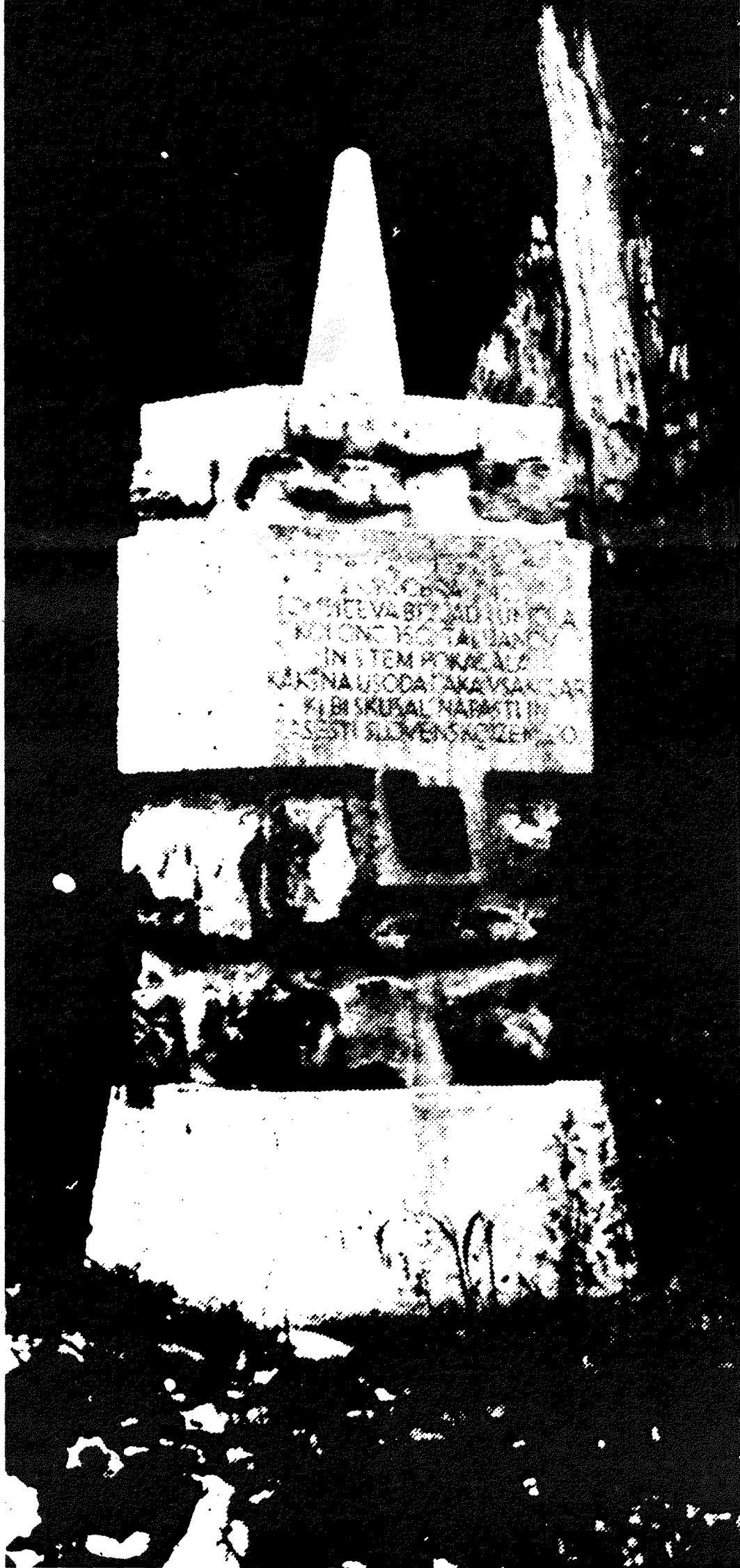
Milena Štrajnar
Srečanje - izraz
tesnega in uspešnega
sodelovanja
str. 7

Ivo Tominc
Bojni strupi na
tehtnici
str. 9

Med 16. in 25. marcem leta 1943 so štiri slovenske brigade: Cankarjeva, Gubčeva, Serčerjeva in Tomšičeva premagale italijanskega sovražnika. Po hudih bojih s fašisti v Suhi krajini in ribniški dolini so brigade prešle cesto in železniško progo Kočevje-Ljubljana, kjer so zavzele obrambne položaje od Kota do Rakitnice. Po omenjenih bojih so se začele umikati proti Jelenovemu žlebu, Glazuti in Dragi. Utrujeni borci Cankarjeve in Gubčeve so ob umiku 26. 3. naleteli na dobro oborožen in številčno močnejši bataljon divizije Macerata. Kljub hudi utrujenosti so bili partizani v boju spretnejši in predvsem bolj junaški. Italijanske izgube so bile velike, borci pa so v tem boju zaplenili veliko količino orožja in dve radijski oddajni postaji ter izgubili na bojišču le štiri tovariše.

Dan zmagovite bitke v Jelenovem žlebu praznujejo v ribniški občini kot svoj občinski praznik.

Več o bitki v Jelenovem žlebu bomo objavili v prihodnji številki TV-15.

Spet si bodo segli v roke

Meseca junija letos se bodo pripeljali v Slovenijo z vlakom, imenovanim Vlak bratstva in enotnosti; nad 960 jih bo. Zastopali bodo kraje iz okoli tridesetih srbskih občin, kamor so nacistični okupatorji leta 1941 izgnali številne slovenske družine iz Štajerske in Koroške.

Zločinski načrt nacistov, da so izganjali Slovence iz svojih domov, je zgodovinsko dokazan, utemeljen. Več knjig pa izpričuje tudi to, kako so srbski ljudje, srbski bratje tedaj nesebično, iz vsega srca sprejeli slovenske izgnance. In ni se posrečilo nacistom, da bi »razjezili« Srbe ali napravili med njimi razdor, ker so jim »podtaknili« Slovence, ki naj bi, mimogrede, »sčasoma preplavili srbske kraje«. Zgodilo se je prav narobe: srbski ljudje so pomagali Slovence, svojim bratom, v najtežjih dneh. Med njimi se je stkalo prijateljstvo, bratstvo. In enotni so bili, kajti imeli so istega sovražnika, naciste in domače izdajalce, in bojevali so se za iste cilje: za svobodo, neodvisnost svoje domovine.

Vsega tega po dejanjih bogatega prijateljstva ne bo mogoče nikoli pozabiti. Zdaj se vse to že prenaša iz roda v rod, tako v Srbiji kot v Sloveniji. Že dvajset let namreč obstaja Vlak bratstva in enotnosti, ki vsake dve leti vozi enkrat srbske prijatelje v Slovenijo, drugič pa nekdanje slovenske izgnance v Srbijo k svojim gostiteljem. To je mogoča manifestacija bratstva in enotnosti dveh narodov.

Letos je na vrsti vlak, ki bo 8. junija pripeljal iz Srbije nekdanje gostitelje slovenskih izgnancev. V Sloveniji, v krajih okoli trideset slovenskih občin bodo kot gostje ostali do 8. julija. Spet si bodo segli stari znanci v roke, spet bodo obujali spomine. A ne samo posamezniki, temveč se bodo gostje prijateljsko pogovorili tudi s predstavniki prirediteljev in družbenopolitičnih organizacij, ki tistih časov niso doživljali.

Tudi letošnje srečanje se bo spremenilo v iskreno manifestacijo bratstva in enotnosti jugoslovanskih narodov. Tembolj, ker prireditelji tega vlaka predlagajo, da bi se tega srečanja udeležile tudi delegacije drugih narodov in narodnosti Jugoslavije. Pobuda je prišla v pravem času, zato bo letošnji vlak še bolj izpričal bratstvo in enotnost vseh jugoslovanskih narodov in narodnosti.

Bojan Ajdić

Na tisoče toplih besed

Zdravstveno stanje našega tovariša Tita je še vedno zaskrbljujoče. Zdravniki mu z vsakodnevnim intenzivnim zdravljenjem pomagajo premagovati bolezen.

Vsa domovina in tujina iz dneva v dan z veliko pozornostjo spremlja zdravljenje predsednika republike v ljubljanskem kliničnem centru. Od vsepovsod prihajajo poslanice, pisma in telegrami, naslovljeni na tovariša Tita. Med njimi so pozdravi in želje voditeljev držav in vlad, najrazličnejših organizacij v tujini in doma, vmes so sporočila mladine in otrok ter številne želje posameznikov. »Samo pet let mi je, a moja želja je velika: da nas vodiš po svoji poti svobode,« je napisal mali Dragan Milenković, deček iz Pančeva, in s temi besedami združil občutke vseh, ki želijo tovarišu Titu zdravje. Na tisoče toplih besed prihaja vsak dan, s kratkimi naslovi: Titu v Ljubljano, Tovarišu Titu v Klinični center, Maršalu Titu, Vrhovnemu komandantu, Ljubljenemu Titu... Tako kot menda ni kraja v naši državi, ki ga Tito ne bi bil obiskal in se

pogovarjal z ljudmi, tako zdaj ni kraja, od koder ne bi prispele priskrbe želje, iskrene besede in obljube, trdne kot prisega. Veliko je nepodpisanih pisem. Ljudje se pozabljajo podpisati ali pa kratko malo sodijo, da to ni pomembno. In res – saj piše ljudstvo. Pod sleherno sporočilo bi lahko kot pripis zapisali – Jugoslavija.

Pišejo Jugoslovani z Nizozemske, iz Nemčije, Avstrije, Francije, Švedske, Avstralije, ZDA itd.

Premier neodvisnega Zimbabveja Robert Mugabe je svoje vtise s prvega srečanja z našim predsednikom takole označil: »Predsednik Tito je resnično človek izjemno impresivnega značaja, poln dostojanstva.«

Madridski tednik Kambio 16 pa je jugoslovansko družbo označil: »Sodobna Jugoslavija, delo predsednika Tita, temelji na štirih stebrih, štirih temeljnih načelih, ki so hkrati tudi zaščitna znamka jugoslovanske poti v socializem. To so enakopravnost in enakost njenih narodov in narodnosti, samoupravni socializem, neuvrščena zunanja politika in jugoslovanski sistem splošne ljudske obrambe.«

Sploh pa številni listi, radijske postaje in televizija domala povsod po svetu poročajo v teh dneh o vsestranskem delovanju Jugoslovancev na vseh področjih družbeno-političnega in gospodarskega življenja ter o mednarodni dejavnosti naše države v prizadevanjih za premostitev sedanega poslabšanega političnega in gospodarskega položaja v svetu.

Kdo je odgovoren?

»...Zveza komunistov se bo odločno zavzemala, da se skladno s samoupravnim družbenoekonomskim razvojem in možnostmi še naprej izpopolnjuje borboskoinvalidska zaščita na enotnih temeljih, od temeljne organizacije združenega dela, krajevne skupnosti, občine pokrajine in republike do federacije in zagotovi dosledno izvajanje predpisov o zaščiti borcev vojaških invalidov. Hkrati moramo razvijati različne oblike družbene skrbi za borce in družine padlih borcev kakor tudi vojaške in civilne žrtve vojne s programi in aktivnostmi samoupravnih interesnih in krajevnih skupnosti ter izboljševati delo ustreznih služb te zaščite.« Tako je med drugim zapisano v resoluciji 11. kongresa ZKJ Vloga in naloge ZKJ v boju za razvoj socialističnega samoupravljanja, za materialni in družbeni napredek države.

Pravi borci to vlogo dobro razumejo in jo podpirajo. Toda, tu pa tam je videti, da je marsikateri ne pozna, oziroma vidi v tem izključno svoje interese in skozi nje pozabljajo na razvoj socialističnega samoupravljanja, za materialni in družbeni napredek države kot celote naše skupnosti. Pozabljajo na osnovne celice naše družbe, KS in njene DPG, med njimi so tudi krajevne organizacije ZB NOV, ter tako odločajo mimo njih o bistvenih vprašanjih, ki naj bi bila tudi v pristojnosti teh osnovnih celic.

Ne bi ponavljal, kar je že bilo zapisano v TV-15, št. 1, z dne 10. januarja pod naslovom Zakaj zavlačujejo! Vendar je težko mimo tega, da resnica boče v oči, in zato je »nespametno pisati kaj takega za javnost«. Ni mogoče spregledati, da nekdo prejema priznavačino v polnem znesku, ki je določen z občinskimi merili, samo zato, ker vodi samostojno gospodinjstvo v sinovi hiši, čeprav ta sin prejema pokojnino komercialnega direktorja nekega veletrgovskega uvoznizvoznega podjetja.

Ne bo odveč, če citiramo 190. člen Ustave SFRJ, kjer med drugim piše: »Starši imajo pravico in dolžnost skrbeti za vzgojo in vzrejo otrok. Otroci so dolžni skrbeti za svoje starše, ki jim je potrebna pomoč.« Ta ustavna načela bi morali upoštevati zlasti tisti, ki želijo samovoljno odločati o takih priznavačinah ljudem, ki nimajo priznanega statusa borca niti ni znana njihova dejavnost v NOB.

Kdo je pristojen, da skladno s samoupravnimi družbenoekonomskimi možnostmi odloča? Peščica ljudi ali neka osnovna celica naše samoupravne socialistične družbe? To je vprašanje, ki zahteva nujne rešitve na marsikaterem nivoju.

IVAN MEZGEC

Del resnice

Odmev na Pri pisanju zgodovine morajo sodelovati udeleženci, 6. številka TV-15

Pridružujem se vsebini članka Pri pisanju zgodovine morajo sodelovati udeleženci, Ivana Jevca-Cufija. Zavedam se, da je zelo naporno pisati knjige, posebno o zgodovini narodnoosvobodilnega boja. Marsikdaj se poleg objektivnih težav pri zbiranju gradiva in resnic prepletajo razni subjektivni faktori. Posamezniki hočejo tako ali drugače povečati svoje delo, za kar pa nimajo vedno oprijemljivih dokazov.

Neoprostljivo je dejstvo, da se občinska komisija ZZZB NOV Ljubljana Vič-Rudnik ni pozanimala, če živi v Lavrici še kak živ prvoborec, ki bi ga lahko povabili k sodelovanju. Tudi avtorica knjige Sv. Urh je pri zbiranju gradiva obšla to dejstvo, da prvoborci iz Lavrice niso bili seznanjeni o zbranim gradivu. Tako se pojavljajo napake, in če jih avtomatično prepisujemo, delamo pri tem še večje.

Na srečo smo prvoborci še živi. Sprašujem pa se, zakaj nas ne povabijo k sodelovanju.

Posebno me je ogorčila neresnica Iz šolske kronike Lavrice, str. 490-493, gradiva za zgodovino NOB občine Ljubljana Vič-Rudnik, odstavek na strani 491, ki pravi: »V mesecu maju so zaradi izdajstva odpeljali v internacijo v Gonars Lada Ankona, ki je bil obtožen, da je vodja OF, in 17 njegovih tovarišev iz Lavrice. Da ne bi še ostali padli v roke okupatorju, so odšli v

gozd k partizanom: Jože Verbič (pade), Ivan Mehle (kapetan), Šarovec (pade), brata Kamnikarja, Alojz Martinc (poručnik), Ivan Kasin (pade) in drugi, vseh skupaj okrog 18.«

Da na kratko pojasnim, kaj me pri tem teži:

Vsi, ki so poimensko navedeni v kroniki, so že precej časa prej odšli med partizane, preden so Ankona odpeljali v maju 1942 v internacijo. Poleg tega med partizane nista odšla brata Kamnikar, ampak bratje, ker so bili trije. Jože Kamnikar-Arti se je povezal s partizani na Mokrcu in avgusta 1941 pristopil k partizanski enoti na Mokrcu, ki jo je vodil Ljubo Šercer. Večkrat je prihajal v svoj kraj in 10. oktobra 1941 je odpeljal med partizane v šolsko taborišče Zala nad Likom mlajšega brata Staneta. Skupaj sta sodelovala ob napadu italijanske posadke v Ložu, 19. oktobra 1941 v polbataljonu, pod vodstvom Ljube Šercerja. Januarja 1942 je prišel na Mokrc še tretji brat Ivan-Matiček.

Artija lahko štejemo za prvega organizatorja osvobodilnega gibanja v okolici Lavrice in prvega partizana tega kraja. Njegova zasluga je, da se je v prvi polovici leta 1942 odzvalo boju za svobodo veliko fantov iz okolice Lavrice.

Partizan Jože Vrečar iz Sel pri Lavrici izjavlja, da je Arti 10. aprila leta 1942 odpeljal iz Sel k partizanom Alojza Martinca, Franca Martinca, Jožeta Guština, Jožeta Vrečarja, Viktorja Vrečarja, Jožeta Verbiča in Ivana Strgarja.

Končno bi še rad pripomnil, da smo se mi že maja 1942 bojevali pod vodstvom Artija; ob zajetju osmih karabinerjev v Želimlju, ob napadu na Ig, pri Mokarju ob bloku na Izanski cesti in ob obrambi Iga v sestavi Proletarske udarne čete. To pomeni, da smo bili z brati Kamnikar že pet do deset mesecev skupaj v aktivnem boju partizanov, preden so Ankona in njegovih 17 tovarišev Italijani odpeljali v internacijo.

Priznati pa moram tudi napako in pomanjkljivost terena, ki s partizani ni imel tesnega stika, sicer bi organizirali skupino partizanov z nalogo, da onemogoči delovanje izdajalskomorilske skupine Riko-Salko na območju Lavrice.

Menim, da če težimo za resnico, moramo šolsko kroniko Lavrice skrbno pretehtati in napisati novo.

STANKO KAMNIKAR
Pavšičeva 6, Ljubljana

Mladim beseda tovariš mnogo pomeni

Odmev na Tovariš ali gospod, 7. številka TV-15

S prispevkom Tovariš ali gospod je Ivan Urbančič načel zanimivo vprašanje, zakaj naziv tovariš pri nas vedno bolj tone v pozabo, in zakaj se vse bolj pogosto uporablja naziv gospod. Dalje sprašuje tovariš Urbančič: »Bomo tovariši in tovarišice samo toliko časa, dokler smo živi borci NOB, za katere je naziv tovariš simbol naše revolucije?«

Sem mnenja, da razprava o gornjih vprašanjih nikakor ne more in ne sme biti enostranska. Temeljitejšo sliko o tem bi nam morda lahko dala le sociološka študija. Posamezniki pa bomo uspeli s svojimi mnenji prispevati le drobce k osvetlitvi gornjih vprašanj.

Želim dodati sledeče:

1. Zakaj je naša prva slovenska revija Tovariš izgubila svoje ime, simbol naše revolucije?

2. Zakaj se naziv tovariš v naših bratskih republikah uporablja pogostejše kot pri nas v Sloveniji?

Sicer pa, če se pri nas pogovarjamo z mladimi o nazivu tovariš, nam radi zatrdijo, da jim beseda tovariš veliko pomeni, in da nimajo vtisa, da se vse manj uporablja. Povedo nam, da jih naziv tovariš vedno spremlja in ga uporabljajo dan za dnem od vrta do univerze, saj so vsi učitelji tovariši. Naziv gospa in gospod pa uporabljajo le za starejše osebe.

Tako nas izjave naše mladine lahko samo razveselijo in nam preženejo skrb, da bo naziv tovariš zamrl, ko bork in borcev ne bo več med živimi. Seveda pa s tem nikakor nočem zaključiti razprav o vprašanju tovariš ali gospod.

NEVENKA JENKO
Ljubljana

Stanovanja ob obali

Na eni izmed sej občinskega odbora ZB v Piranu so pač kritično razpravljali o reševanju stanovanjske problematike in preurejanju starih stanovanj, v katerih živijo borci NOB. Da pa bi vse te kritične pripombe razrešili, so sklicali sestanek skupaj z zastopnikom stanovanjske skupnosti.

Predstavnik stanovanjske skupnosti tovariš Rafael Dodič je povedal, kako je z odkupom stanovanj, v katerih stanujejo borci. To vprašanje je bilo že večkrat postavljeno na raznih sestankih. Na primer borec, ki je v Gonarsu sodeloval pri kopanju rova iz taborišča, je rekel: »Prej sem iz taborišča skopal rov, kot pa se prekopujem v tej administraciji do rešitve svoje prošnje, da bi odkupil hišo, ki sem jo zgradil na ruševinah. Načelno ni težav, da ne bi prodali hiše v okolici Pirana, v kateri stanuje po ena družina. Težje je tam, kjer je več stanovalcev, ker ni umestno, da bi nastalo različno lastništvo. V samem Piranu pa hiš zaenkrat ne bodo prodajali, ker še ni urejen sanacijski načrt.

Posamezni borci poskušajo, da bi odkupili stanovanje, v katerem stanujejo že po več let, toda vedno pride vmes kaka zapreka. Zadnji zadržek je, da nobene hiše ne bodo prodali, če ni k njej določeno tudi potrebno zemljišče. Geometra, ki bi uredil izmere za tako zemljišče, pa ni. Dalje je vprašanje tudi posojilo pri banki za odkup teh starih hiš. Banka naj bi sprejela dopolnilne pravilnike o posojilih, da bi se take hiše, ki bi jih posamezniki lahko prevzeli v last in zanje skrbeli, lahko urejali skupaj s pomočjo stanovanjske skupnosti.

Prošenj za odkup takih hiš oziroma stanovanj je 41. Seznam bo prejel občinski odbor ZB NOV, da bi dal svoje mnenje, kateri prosilec je upravičen kot borec. Drugo vprašanje pa je v zvezi s popravili. V glavnem skrbijo zanje komunalno podjetje Piran, a kvaliteta opravljenega dela je slaba in na vrsto je treba dolgo čakati. Težave so pa še posebno pri drobnih popravilih, ker ni obrtnikov. Stanovanjska skupnost zato namerava najeti nekaj stalnih obrtnikov. Med novostmi pa je tudi to, da bi stanovalec po izvršenem popravilu sopodpisal izvršeno delo poleg zastopnika stanovanjske skupnosti. Pa tudi vsak obisk na prošnjo stranke bo zastopnik stanovanjske skupnosti potrdil stranki na mestu samem.

Razveseljivo pa je, da bo v kratkem razpis za gradnjo hiš in vrstnih hiš v Luciji, Strunjanu in Sečovljah (Košta). Za gradnjo se bodo lahko prijavi tudi borci NOB preko svojega združenja, seveda s pogojem, da je doma z obalnega območja. To pa zato, da se ne bi dogajalo kakor v preteklem obdobju, ko so prišli ljudje z raznih krajev in zasedli najlepša mesta za zidavo hiš. Občinski odbor ZB NOV bo presodil, ali je resnična potreba, da posameznik gradi ali naj bi se gradilo za kake druge potrebe ali celo za prodajo. V Luciji bo vseh parcel po novem zazidalnem načrtu 180, v Strunjanu in Sečovljah pa načrti še niso dokončni.

MC, Portorož

Na drugi strani časopisa TV-15 sem bral o pokojnem Antonu Gojču, rojenem 1. 6. 1890 v Gropadi pri Trstu. Piše, da je nekje blizu Čepovana pade med narodnoosvobodilnim bojem. Leta 1945, v četrtek pred veliko nočjo je bil v Zadlogu pri Črnem vrhu nad Idrijo, skupaj z nekim Francozom. V petek sta naletela na nemškoasedo. Francoza so ubili, Anton pa je bil prestreljen. Odpeljali so ga v Črni vrh in ga dokončno ubili. Pokopan je v skupni grobnici padlih borcev v Črnem vrhu.

Ce hočejo svojci o njem zvedeti kaj več, naj se oglasijo pri meni. Takrat sem bil član rajonskega komiteja.

VIKTOR MIKUŽ

Črni vrh 24
65274 Črni vrh nad Idrijo

Moč ideje neuvrščenosti

V današnjem svetu, kakršen je, ni malo primerov, ko se zdi, da je orožje tista edina sila, ki zmore odločati o vsem, o odnosih med državami in tudi o usodi posameznih narodov. Kot da se z orožjem lahko reši vse, pa se zato nekateri tako zlahka, tako često in tako radi lotevajo tega sredstva.

Narobe pa ideje kot da ne zaležejo ničesar, kot da so zgolj za šibke, ki ne morejo do orožja, pa se zato oborožujejo z idejami. Resnica bo prav gotovo nekje vmes. Povedal jo je eden izmed vidnih predstavnikov italijanske partije, ko je pisal o zgodovinski vlogi jugoslovanskega predsednika. »Res je, pravi, ideje same brez orožja ne zadostujejo. Toda tudi ideje same so kaj lahko še kako močno orožje. Na srečo pa tudi orožje samo brez idej ne zadostuje.« Zdi se, da je v tem prava resnica. Ta resnica se sama venomer potrjuje tudi v sodobnem svetu.

Sam naš osvobodilni boj in osvobodilni boji številnih drugih narodov po svetu so bili in ostanejo primeri in dokazi, kako je ideja svobode bila še kako močno orožje, ki je strlo najmočnejšo silo, ki se je opirala zgolj na svojo oboroženo moč.

Prav s takim nepremagljivim orožjem, kot so ga imela osvobodilna gibanja, je oboroženo gibanje neuvrščenosti, ki je pod geslom svobode, neodvisnosti, enakopravnosti narodov ter miru na svetu vzbudilo, združilo in spodbudilo k nesčetnim akcijam milijonske množice v vseh delih sveta.

Prav v sedanjem času se v svetovnih okvirih vnovič srečujeta po eni strani groba vojaška sila, ki skuša uresničevati lastne interese v škodo drugih in pa ideja neuvrščenosti, ki teži k ohranitvi miru in svobode narodov. Pod tem zornim kotom bi kazalo gledati zmago ideje neuvrščenosti v svetovni organizaciji, ko je šlo za obsodbo tuje vojaške intervencije, kar je pomenilo obsodbo politike sile. Zadnje plenarno posvetovanje predstavnikov neuvrščenih držav na sedežu svetovne organizacije je pomenilo ponovno potrditev temeljne ideje, ki je vodilo politike neuvrščenosti, da je nedopustna v mednarodnih odnosih vsakršna vojaška ali druga oblika kršenja neodvisnosti in suverenosti narodov. Vidno zmago so dosegle tiste sile v neuvrščenem gibanju, ki na vojaško intervencijo v Afganistanu ne gledajo kot na notranjo zadevo samega Afganistana, pač pa kot na dejanje, ki je uperjeno proti osnovnim načelom neuvrščenosti in Združenih narodov samih. Zato so zdaj neuvrščeni usmerili svoje akcije k utrditvi in celo uzakonitvi ideje o nedopustnosti vsakršnega vmešavanja v notranje zadeve drugih držav, še posebej nedopustnosti odkrite vojaške intervencije.

Zmotno bi bilo sedanje razmere na svetu gledati zgolj skozi prizmo samo nekaterih dogodkov, pri tem pa prezreti nekatere procese, ki so še kako pomembni za ublažitev napetosti v raznih delih sveta, četudi niso prevladujoči. V mislih imamo odločilno zmago domoljubnih sil v Zimbabveju. Uspeh Mugabeja ni pomenil le začetka neodvisnosti njegove dežele, pač pa ima viden vpliv na celotno stanje v južnoafriškem območju. S tem ko je Mugabe uresničil vlado, ki so v njej zastopane vse politične sile ne glede na raso in prepričanje, in ko je ponudil roko dobrega sosedstva vsem deželam okrog Zimbabveja, je vidno prispeval k utrditvi miru in k ublažitvi trenj v celotnem prostoru južne Afrike. Mugabeja so k temu vodile ideje, ki so sestavni del politike neuvrščenosti, h kateri se prišteva tudi nova neodvisna država Zimbabve.

Na koncu, kaj ni bila prav težka bolezen predsednika Tita povod, da je ves svet izrekel najvišje priznanje veliki državniški vlogi in pomenu Tita kot enega najvidnejših tvorcev gibanja neuvrščenosti. Njegove poslanice vidnim državnikom velikih sil in nekaterih neuvrščenih držav so – spričo trenutka in okoliščin, v katerih je bila poslana, še bolj pa zavoljo svoje vsebine in namena – vzbudile izjemen odmev v vsej mednarodni javnosti in pomenila Titov dragocen prispevek k prizadevanjem za ublažitev obstoječe napetosti. Kaj drugega vidimo lahko v teh poslanicah kot izraz Titove ideje, ki je že zdavnaj postala orožje, toda orožje v boju za mir, za miroljubno sodelovanje med narodi in za neodvisnost vseh narodov.

Drago Košmrlj

Kje smo pri preobrazbi bank?

Zadolženost gospodarstva

Na banke se pri nas pogosto hudujemo. Dejstvo je, da je gospodarstvo vse bolj odvisno od denarja, ki je v bankah, in da se kreditni odnosi še vnaprej razširajo, čeravno smo se že zdavnaj izrekli za drugačno urejanje teh vprašanj.

Analiza, ki so jo pripravili v zveznem izvršnem svetu in o kateri prav zdaj razpravljajo, k tej že znani ugotovitvi ni kaj prida dodala. Na nekaterih mestih je izrecno rečeno, da denarne ustanove za stanje, kakršno je, niso krive. Rekli bi lahko, da niso edini krivci, del odgovornosti pa nase nedvomno morajo prevzeti.

Banke se zapirajo

Po zadnjih podatkih smo v državi doslej ustanovili okrog 160 temeljnih in devet združenih bank. Ti podatki se v prihodnjem obdobju najbrž ne bodo bistveno spremenili, saj v republikah in pokrajinah menijo, da je s tem preobrazba denarnišтва več ali manj sklenjena. Seveda v organizacijskem pogledu, kajti za samo vsebino dela teh organizacij tega še ne bi mogli trditi.

Finančne možnosti posameznih bank so zelo različne, iz česar je mogoče sklepati, da pri njihovem oblikovanju ni bil vselej v ospredju interes združenega dela. Posamezne temeljne banke potrebuje organizacij združenega dela namreč ne morejo v celoti zadovoljiti, zaradi česar prihaja do mnogo zapletov.

Temeljne banke so mimo tega organizirane izključno le po teritorialnem načelu. To pelje do njihovega zapira-

nja v ozke občinske, regionalne in druge meje. Velik del denarja potemtakem ne kroži na širšem finančnem prostoru, in zato ne opravlja v celoti vseh svojih nalog. To zaprtost bi lahko v dobršni meri premostili, če bi poiskali nove oblike bančne organiziranosti, kot so bančni konzorciji. Toda podatki kažejo, da je takih oblik malo, in da na reprodukcijski podlagi zasnovanega finančnega povezovanja združenega dela za sedaj ni veliko.

Velike centrale

Združene banke bi morale postati mesto dogovarjanja celotnega jugoslovanskega gospodarstva. Pa to še niso postale. Nekateri pravijo, da so temu krivi nejasni predpisi, drugi vidijo razloge v prepočasnem prilagajanju teh organizacij novim potrebam. V vsakem primeru drži, da so nekatere združene banke ostale velike centrale, ki se niso sposobne hitro in učinkovito vključiti v razreševanje tekočih in dolgoročnih vprašanj.

Ponekod niso dovolj poskrbeli za razmejitev nalog med združeno in temeljno banko. Omrežje poslovnih enot je marsikje slabo zasnovano, zavoljo česar vse pre pogosto prihaja do nelojalne konkurence in drugih škodljivih pojavov. Navsezadnje se zastavlja tudi vprašanje, ali je sploh smiselno, da imajo združene banke dva sklada: rezervnega in sklad solidarne odgovornosti, ko pa bi po vsej verjetnosti zadostoval samo eden.

Internih bank, torej tistih, ki so jih ustanovile same delovne oziroma sestavljene organizacije združenega dela, je za sedaj v državi 118.

Torej zelo malo, čeprav je mogoče prek teh organizacij doseči večji vpliv delavcev na upravljanje z denarjem.

Doseči pa je mogoče tudi dokajšnje prihranke. Stroški finančnega poslovanja so precejšnji in ta problem nikakor ni zanemarljiv.

Nižje obresti položaja niso spremenile

Še bolj kot to, je seveda pomembno, kakšen je glede na vse to materialni položaj združenega dela v bankah. Po ocenah združenja jugoslovanskih bank so skupna sredstva gospodarstva v bilanci bank vsako leto manjša, medtem ko se sredstva prebivalstva in sredstva medbančnih kreditov povečujejo. Bančne in druge finančne organizacije razpolagajo že z okrog 46 odstotki vsega denarja. Gospodarstvo sodeluje v bankah z nekaj manj kot 20 odstotki. Potemtakem drži, da je zadolženost gospodarstva pri bankah večja. Zadolžitve temeljnih in drugih organizacij se je v zadnjem obdobju povečala letno za okrog 30 odstotkov.

Banke so – da bi razbremenile gospodarstvo – vsako leto sicer zmanjšale obrestne stopnje, vendar to položaja ni bistveno spremenilo. Združeno delo nima dovolj lastnega denarja za razširjeno reprodukcijo, zato se vse bolj zadolžuje. Ocenjujejo, da vse zlo tiči prav tu.

Združevanje sredstev še ni prav steklo

Ta proces bo nujno treba zaustaviti. Veliko bolj kot

doslej bo treba uveljaviti združevanje dela in sredstev na dohodkovnih osnovah. Pri tem smo šele na začetku, saj na združevanje denarja na podlagi dohodkovnega povezovanja za sedaj ne odpade niti en sam odstotek skupnih sredstev.

Razlogov je prav gotovo več. Mnogi menijo, da jih je treba iskati v majhnem številu primernih programov, majhni akumulativnosti organizacij združenega dela, v neuskaljenih razvojnih načrtih, pa tudi v prepočasnem sprejemanju nekaterih sistemskih rešitev, med katere sodita zlasti zakon o razširjeni reprodukciji in zakon o cenah. Za hitrejšo združevanje sredstev pa bi bržčas lahko več kot doslej storile tudi banke same.

Te kritike v nekaterih bančnih organizacijah sicer ne sprejemajo. Pravijo, da prenekanterikrat ne pride do združevanja denarja na dohodkovni osnovi, četudi si za to trdno prizadevajo. Po vsej verjetnosti je mogoče najti tudi takšne primere, ki pa sami po sebi ničesar ne povedo. Za preobrazbo družbenoekonomskega sistema v bankah še ni bilo dovolj storjenega. To je na dlani.

Za to niso krive samo delovne skupnosti v bankah, pač pa tudi delegati, na katere preradi pozabljamo. Njihova odgovornost je izredno velika, saj bi morali nenehno spodbujati uveljavljanje novih odnosov in si prizadevati za vse manjšo odvisnost združenega dela od poslovnega bančništva. Združevanje dela in sredstev je ena pot, ki pelje k temu cilju. Morda je najpomembnejša, ni pa edina. Novi družbenoekonomski odnosi bi morali prežemati vse odločitve, ki jih sprejemamo v delegatskih in drugih telesih bank.

Darko Marin

Usmerjanje mladine v vojaške in obrambne poklice

Živimo v času, ko moramo biti vsak trenutek pripravljeni na obrambo naše svobode in neodvisnosti, k temu pa nas sili tudi zaostrovanje mednarodnih odnosov v svetu.

Pomemben pogoj za obrambno pripravljenost naše družbe so idejno in strokovno usposobljeni kadri za vodenje oboroženih sil. Oborožene sile, še posebno Jugoslovanska ljudska armada je pomemben faktor obrambe svobode, in neodvisnosti vseh jugoslovanskih narodov in narodnosti. Zato je nujno, da bi si vsak narod glede na odstotek, ki ga predstavlja v okviru celotnega prebivalstva Jugoslavije, zagotovil temu odstotku ustrezno število starešin svoje narodnosti in celotni starešinski sestavi JLA.

Ugotovitve s terena kažejo, da so tako mladinci kot njihovi starši premalo seznanjeni z možnostmi glede

izbire poklicev v JLA kakor tudi o ugodnih pogojih šolanja za te poklice. Dolgo vrsto let smo namreč temu vprašanju posvečali premalo pozornosti tako v šolah kot v informacijskih sredstvih. Oblike seznanjanja mladine in staršev o možnostih, ki jih nudi vojaški poklic, so bile premalo opazne in pomanjkljive. Trditve o šibki informiranosti opiramo na ugotovitve ankete, ki je bila izvedena med učenci srednjih šol. Neobveščen človek meni, da daje armada v glavnem možnost izbire le med tremi poklici, in sicer poveljnika kopenske enote, pilota – letalca in poveljnika bojne ladje. Tako predstava pa ne drži. Poklicev je danes nasploh tako v civilu kot v armadi veliko več, kot jih je bilo pred leti. To še posebej velja za vojaške poklice, kajti tehnični napredek in razvoj znanosti sta prav na vojaškem področju dosegla izreden

vzpon. Naša armada je glede na naloge, ki stoje pred njo, organizacijsko zasnovana tako, da lahko povsem samostojno deluje, seveda ob opori na gospodarske zmogljivosti dežele, prebivalstva in ostalih družbenih struktur.

Tako ima v svoji sestavi poleg vsem najbolj znanega borbenega dela, ki vključuje številne rodove bodisi v kopenski vojski, mornarici ali letalstvu, še celo vrsto poklicnih profilov. Med starešinskim kadrom v armadi je tako danes znanih že več kakor šestdeset različnih poklicev. V tej široki paleti poklicev pa si lahko mlad človek, ki je informiran o vseh možnostih oficirskega poklica, tudi sam najde in poišče svojim interesom ustrezen poklic.

Ravno v tem času potekajo prizadevanja vseh odgovornih dejavnikov za čim večji odziv mladih slovenske na-

rodnosti za vojaške poklice. V prizadevanja so vključeni vsi, ki lahko prispevajo k motiviranju in usmerjanju mladih za ta poklic. Med temi so tudi družbenopolitične organizacije, ki lahko dajo s svoji delovanjem prispevek k oblikovanju zavesti mladega človeka v obrambnih poklicih. ZZB NOV ima na tem področju, glede na bogate izkušnje njenih članov, nedvomno pomembno in odgovorno nalogo. ZZB NOV je te aktivnosti vključila kot eno izmed nalog na področju družbenopolitičnega dela med mladimi v okviru negovanja in bogatitve revolucionarnih in bojnih tradicij naših narodov in narodnosti, utrjevanju in razvijanju pridobitev socialistične revolucije in krepitvi bojne in moralne pripravljenosti mladega rodu za sodelovanje v splošnem ljudskem odporu.

B. Kromar

NJIHOVA AKTIVNOST

Petintridesetletnica osvoboditve iz nemških taborišč

Dachau, Oswiecim, Buchenwald, Mauthausen, Ravensbruck... kraji strahotnih spominov. Letos mineva petintrideset let od časa, ko so se tudi vrata teh tovarn smrti odprla in izpuстила iz svojih objemov tisoče tistih, ki so ostali žive priče in tožniki nepojmljivega nasilja in genocida sodobnega sveta.

Komisija za bivše politične zapornike, internirance in izgnance pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije je želela to obletnico še posebej poudariti in je poiskala turistično delovno organizacijo, ki bi bila pripravljena organizirati potovalne programe za obiske nekdanjih znanih taborišč po Evropi. Tak program je ustrezno in v sodelovanju z imenovano komisijo pripravil škofjeloški Alpetour, ki je poleg obiskov komemorativnih svečanosti v posameznih taboriščih zajel v programe tudi ogled nekaterih znamenitosti krajev na poti k taboriščem.

Komisija pri RO ZZB NOV Slovenije je poslala pisma vsem občinskim komisijam in jim poleg opisa programov potovanja in cenikov poslala tudi poročilo o poteku del za postavitev stalne razstave o taboriščih, ki jo pripravljajo muzejci in krška občina v gradu Brestanica ter o izidu posebne publikacije, vodnika po zaporih in taboriščih z naslovom Bili so zaprti, pregnani, obešeni, ustreljeni, na suženjskem delu – uporni.

Omenjena brošura bo izšla predvidoma v začetku aprila v 3000 izvodih na približno 230 straneh. Njen izdajatelj je prav komisija za politične zapornike, internirance in izgnance, avtorjev pa je več. Med njimi so tudi dr. Tone Ferenc, dr. Lojze Krakar, Milan Filipčič (ki je tudi odgovorni urednik brošure), Erna Muserjeva in drugi. Vrsta je sodelavcev, ki so zvečine zapisali svoje spomine na življenje in delo v posameznem taborišču. Pri tem je treba povedati tudi to, da bo založnik brošure turistična delovna organizacija Alpetour, ki s tem svojim dejanjem vsekakor prispeva delček k podružbljanju razvijanja revolucionarnih tradicij.

B. Ž. J.

O uresničevanju nalog na področju družbenoekonomskega položaja borcev

S seje republiškega komiteja za vprašanja borcev in vojaških invalidov

Zbori skupščine SR Slovenije so že v septembru 1978 sprejeli sklepe o posameznih vprašanjih iz borčevskoinvalidskega področja, ki tudi vnaprej terjajo vso družbeno skrb in pozornost.

V januarju 1979. leta je bil sprejet akcijski dogovor o izvajanju nalog s tega področja, kar pomeni vsebinsko in terminološko opredelitev nalog ter zadožitev in obveznosti posameznih nosilcev na tem področju.

Akcijski dogovor so sprejeli: izvršni odbor republiške konference SZDL Slovenije, republiški odbor ZZB NOV Slovenije, komisija za vprašanja borcev NOV skupščine SR Slovenije, koordinacijski odbor za vprašanja borcev NOV in vojaških invalidov pri skupščini skupnosti socialnega varstva Slovenije, republiški komite za vprašanja borcev NOV in vojaških invalidov, administrativna komisija izvršnega sveta skupščine SR Slovenije republiški komite za zdravstveno in socialno varstvo, republiški sekretariat za delo. Zdravstvena skupnost Slovenije, Skupnost

pokojninskega in invalidskega zavarovanja SR Slovenije, Skupnost starostnega zavarovanja kmetov SR Slovenije, Zveza stanovanjskih skupnosti Slovenije in Skupnost socialnega skrbstva Slovenije.

Za spremljanje skupnega uresničevanja tega akcijskega dogovora pa je bil v prvi vrsti zadolžen republiški komite za vprašanja borcev NOV in vojaških invalidov, ki je pristojen za spremljanje in tudi izvajanje politike socialne varnosti borcev in vojaških invalidov.

Poročila posameznih nosilcev nalog vsebujejo podatke, ki govorijo o opravljenih nalogah v minulem letu ter tudi pregled sedanje stanja na področju varstva borcev in vojaških invalidov.

Znana so naša širša družbena stališča, da temeljnih pravic borcev ne kaže širiti, zato na tem področju v minulem letu tudi ni bilo posebnih sprememb. Ta hip so torej pomembna tista prizadevanja in izvrševanje nalog za varstvo borcev in vojaških invalidov, ki jim pravimo dopolnilno varstvo. To pa vključuje v prvi vrsti vprašanja podružbljanja sistema socialne varnosti borcev, ustanavljanje delovnih teles za vprašanja borcev in vojaških invalidov pri posameznih samoupravnih interesnih skupnostih, vprašanja organiziranja patronažne službe, nege na domu in takoimenovane sosedске pomoči, vrsto nalog iz področja zdravstvenega varstva, zdraviliškega zdravljenja, pokojninskega zavarovanja borcev (o tem je bila opravljena posebna analiza), starostno zavarovanje kmetov borcev NOV, občinske priznavalnice, stanovanjsko problematiko, urejanje vprašanj mladoletnih udeležencev NOV ter tudi problematiko dela strokovnih služb na tem področju.

Vsekakor je in še bo vrsta vprašanj, ki so sicer sistemsko že rešena, družbeno verificirana in naloge razdeljene, pa še ne gre povsod, kot bi si želeli. Zato je še kako pomembno prav podružbljanje skrbi za socialno varnost borcev in vojaških invalidov, ki ne pomeni zgolj deklarativnega soglašanja, ampak izvrševanje določenih dogovorjenih nalog v določenem času.

Tako so v razpravi spregovorili na minuli, 13. seji republiškega komiteja za vprašanja borcev in vojaških invalidov, kjer so poleg tega vprašanja obravnavali tudi urejanje pravic borcev NOV v novem pokojninskem invalidskem sistemu, predlog odloka o določitvi osnove za priznanje republiškega dodatka zaposlenim udeležencem narodnoosvobodilne vojne za leto 1980 ter predlog odloka o določitvi najnižjih pokojninskih prejemkov imetnikov partizanske Spomenice 1941, borcev španske narodnoosvobodilne in revolucionarne vojne 1936–1939 in odlikovancev z redom narodnega heroja za leto 1980.

Ob vprašanjih, ki so se postavljala v zvezi z novim pokojninsko invalidskim zavarovanjem, so člani komiteja menili, da kaže to vprašanje zares vsestransko proučiti in upoštevati nekatera osnovna merila, ki veljajo za pokojninsko-invalidski sistem.

B. Ž. J.

Občinski odbor ZZB NOV Kranj

Lani, letos in v srednjeročnem obdobju

Kranjski borci so svoje letno poročilo o delu občinskega odbora ZZB NOV in njegovega predsedstva pripravili zares skrbno. Zbrali so podatke in celo statistično ugotovitev, da so v lanskem letu obravnavali na nekaj 240 zadev, torej povprečno po sedemnajst na eno sejo. Obravnavali so pripravo na skupščine krajevnih organizacij ZB, poročila o poteku le-teh, analizirali so delovanje delegatskega sistema v krajevnih organizacijah, aktivno delovali na področju obrambnih priprav in utrjevanja vloge ZZB NOV v njih; poleg teh pa so obravnavali še celo vrsto vprašanj – od tistih o kolektivnem vodenju pa do kadrovskih vprašanj in tistih, ki zadevajo širše vključevanje vseh družbenopolitičnih organizacij za razvoj in napredek občine. Poleg tega je občinski odbor ZZB NOV Kranj opravil tudi vrsto drobnih nalog, ko je skušal odgovoriti ali svetovati na vrsto vlog in prošenj borcev za hitrejšo reševanje njihovih zadev (stanovanjskih problemov, lokacijskih in gradbenih dokumentacij v zvezi z odobrenimi posojili...).

Na tem letnem delovnem srečanju borcev kranjskega občinskega odbora so poročale o svojem delu tudi posamezne komisije: za spomeniško varstvo, za vojaške invalide, za nekdanje internirance zapornike in izgnance, komisije za ugotavljanje posebne dobe, ko-

misija za vloge in pritožbe... Obravnavali so tudi delo in pomoč domicilnim odborom v občini (ki jih je kar sedem in v katerem je pričakovati še podelitev domicila 31. diviziji NOV in POJ).

Borci so ocenili svojo frontno organiziranost, delo borčevskih aktivov v delovnih organizacijah ter skrbno analizirali svoje delegatsko delovanje. Pri tem so lahko ugotavljali, da je zastopanost borcev od socialistične zveze do samoupravnih interesnih skupnosti zadovoljliva, enako v posameznih komisijah družbenopolitičnih organizacij skupščine občine. Iz analize delovanja krajevnih organizacij ZB pa so lahko razbrali, da je prisotnost borčevskega članstva v krajevni samoupravi zelo močna in v mnogih primerih borci nastopajo še vedno kot nosilci odgovornih funkcij.

O nalogah, ki so jih kranjski borci načrtovali za to in prihodnja leta pa le tole: večina vseh teh nalog bo nadaljevanje že začete dela, nekatere nove naloge pa bo pogojevalo deloma staranje borčevske generacije, pri čemer je podružbljanje reševanja s tem povezanih vprašanj nujnost in obveznost celotne družbe.

B. Ž. J.

Občinski odbor ZZB NOV Maribor

Uresničevanje sprejetih stališč

Ob koncu letnega poročila o delu občinskega odbora ZZB NOV Maribor je zapisano tudi tole: »Predsedstvo je mnenja, da je občinski odbor zveze združenj borcev NOV s svojimi organi uresničeval stališča, sprejeta na skupščini ZZB NOV v letu 1977 in tudi druga, ki so bila sprejeta v času mandatne dobe in tudi sklepe je v dobri meri realiziral, ter je pričakovati, da bodo do izteka mandatne dobe rešene še preostale naloge.«

Vse komisije mariborskega občinskega odbora so v prvi vrsti delale v smeri prizadevanj zadnjih let, da bi problematiko, ki jo obrav-

navajo in rešujejo, podružbile, oziroma da bi jo reševali skupno s tistimi družbenimi organi in samoupravnimi interesnimi skupnostmi, ki morajo posamezna vprašanja iz borčevske problematike reševati v skladu z našo družbeno usmeritvijo. Ni torej naključje, da prav v Mariboru občinski odbor ZZB NOV ter druge družbenopolitične organizacije in samoupravne interesne skupnosti delujejo zares koordinirano in so lahko primer dobrega dela na različnih področjih.

Mariborski borci se tako lahko pohvalijo z dobro urejeno zdravstveno mrežo, patronaž-

no službo, živo povezanostjo z občinsko konferenco SZDL... vse do aktivnosti velikega dela članstva v SLO in družbeni samozaščiti.

Akcijski program dela mariborskega občinskega odbora ZZB NOV ni zajel le nalog in vprašanj, ki so ožje pomembna za borčevsko problematiko, ampak so si borci zastavili tudi naloge s področja aktualne ekonomske politike, stabilizacijskih prizadevanj ter srednjeročnega gospodarskega razvoja njihove občine. Njihova pomembna skrb bo tudi vnaprej posvečena aktivnemu vključevanju v politično akcijo SZDL za nadaljnji razvoj

samouprave v občini, utrjevanju dela delegacij znotraj borčevske organizacije pa tudi aktivnosti za urejanje vprašanj socialne varnosti borcev. Na področju razvijanja revolucionarnih tradicij je tudi za to leto poudarek na sodelovanju s svetom za razširjanje in utrjevanje revolucionarnih tradicij pri OK SZDL Maribor.

Tako predsedstvo kot komisije pri predststvu občinskega odbora ZZB NOV Maribor pa v svojem akcijskem programu za leto 1980 kljub že doslej dobremu delu, poudarjajo prizadevanja za izboljšanje in dosledno izvajanje nalog.

B. Ž. J.

OBISKALI SMO

Kadar se zberejo, je za vse premalo prostora

Že od avtobusne postaje je opaziti vodovodni stolp, ki se še vedno dviga nad strehami vse višjih in višjih nebotičnikov. Tudi doma JLA ni težko najti. Tam sem se srečala z nekaterimi borci iz krajevne organizacije Vodovodni stolp v Kranju. Moji sogovorniki so bili: Danica Martinjak (predsednica komisije za socialno-zdravstvena vprašanja), Francka Vodnikova (tajnica), Željko Filej (blagajnik) in Ignac Laharnar, predsednik krajevnega združenja borcev.

Začeli so na prste seštevati svoje funkcije v krajevni skupnosti, pa je skoraj zmanjkalo prstov. Menda je tako z mnogo borci na njihovem terenu. Ignac Laharnar rad pove, da deluje v delegatskem sistemu dvajset borcev, da jih je v krajevno samoupravo vključenih enainšestdeset, ter da jih je kar 115 aktivnih v SLO in družbeni samozasčiti. V družbenopolitičnih organizacijah na ravni občine in krajevnih skupnosti pa je vključenega kar polovico članstva, čeprav je njihova starost v povprečju že višja kot 65 let. Kar 129 borcev je še aktivno zaposlenih in se v svojih delovnih organizacijah vključujejo tudi v delo borčevskih aktivov.

Franck Laharnar: »Vojaske invalidi pa imajo v

naši krajevni skupnosti svojo krajevno organizacijo, čeprav so hkrati tudi člani ZB. Dvainsedemdeset jih je.

Vsi, borci, mladina, SZDL in še vrsta drugih, se sestajamo na sedežu krajevnih skupnosti. Tam pa so zares skromni prostori in preprosto ni prostora za vse. Zato naj ob tej priložnosti izrazim vso zahvalo in pohvalo tovarišem iz doma JLA, ki nam gredo zares na roko in nam zastoj nudijo streho, kadarkoli nam je to potrebno.

Ko sem jih povprašala o sodelovanju z mladino in ostalimi organizacijami na terenu, mi je tovariš Filej odgovoril: »Trebaja je reči, da je mladina vedno pripravljena sodelovati. Zadnje naše sodelovanje je bil ob osmem marcu, ko so v osnovni šoli Simona Jenka pripravili ženskam lepo proslavo, starejše borke pa so obiskali tudi na domu.«

K temu razmišljanju sta se pridružili tudi sogovornici Martinjakova in Vodnikova, ki sta menili, da mladi niso dovolj aktivni predvsem zato, ker prenekaero stvar borci še vedno delajo sami. Tako sta ugotavljali tudi, da je v organizaciji Rdečega križa v krajevni skupnosti večina članov borcev, kljub temu, da je nekaj podmladka.

Na področju kulture so v krajevni skupnosti Vo-

Ignac Laharnar

dovodni stolp še pri začetnih korakih. Osnovali so komisijo, katere prva in najbližja naloga je organizirati proslavo ob krajevnem prazniku, 21. marcu. **Franck Laharnar:** »Naj povem, da bo ob tej priložnosti prejelo trideset naših članov državna priznanja.«

Vprašam jih še, koliko in kakšne komisije delujejo v okviru krajevnih borčevskih organizacij.

Francka Vodnik: »Imamo dve komisiji: za socialno-zdravstvena vprašanja in tradicije. Sem predsednica komisije za tradicije, ki jih negujemo predvsem z organiziranjem izletov v partizanske kraje, enkrat na leto pa imamo tudi tovariško srečanje tu, v domu JLA. Takrat povabimo tudi mladino in ostale krajanje.«

Kako je z zdravstvenim dispanzerjem in sosedsko pomočjo?

Francka Vodnik

Franck Laharnar: »Zadovoljni smo z delom zdravstvenih delavcev.« Kar pa zadeva sosedsko pomoč, menita Francka Vodnikova in Danica Martinjakova, da še ne gre tako, kot bi si želeli. Borci obiskujejo bolne sotovariše, medtem ko je podružbljanje na tem področju še v povojih. Po posameznih blokih že zaživi, da pa bi bilo značilno za vso krajevno skupnost, bo treba še veliko delati.

Sodelovanje z osnovno šolo v vaši krajevni skupnosti?

Francka Vodnik: »Sklenili smo samoupravni sporazum s pionirsko organizacijo o skrbi za spomenik, ki ga imamo, mi borci pa sodelujemo pri obrambnih dnevih na šoli, pri kurirskovi pošti in pripovedovanju vojnih spominov.«

Željko Filej: »Če že govorimo o tem, s kom so

Željko Filej

delujemo, ne smemo pozabiti naše vojske. Na področju naše krajevnih skupnosti je namreč tudi kasarna Staneta Žagarja in v njeni stavbi je tudi spominska soba Prešernove brigade.

Potrebuje krajevna organizacija ZB tudi finančna sredstva?

Željko Filej: »Nekaj denarja dobimo s članarino, sicer pa borci dajejo še prostovoljne prispevke za reševanje zares najnujnejših tekočih zadev. Sicer pa tistih nekaj težjih socialnih primerov rešujemo z občinskimi priznavalnicami (zares jih je le nekaj), medtem ko nad sto borcev prejema borčevsko pokojnino.«

Na sestanek, ki so ga imeli takoj za našim pogovorom, so prišli borci polnoštevilno. Razpravljali in sprejeli so letni načrt dela.

Sicer pa o borcih v krajevni skupnosti Vodovodni stolp v Kranju še tole: naselje je dokaj novo in se še vedno širi. Borci niso domačini, vsi iz enega kraja, kot ponekod. Zato se krajevna borčevska organizacija še tem bolj zaveda pomembnosti pogostnih stikov in povezovanj. Vsako drugo sredo v mesecu imajo v domu JLA neobvezna tovariška srečanja, največ pa prispevajo k zbližanju skupni izleti.

Čestitamo jim ob krajevnem prazniku, 21. marcu, ki ga praznujejo v spomin na tragedijo pri Šorlijevem mlinu. Leta 1944 so namreč Nemci ob svitu prvega pomladanskega dne obkolili Šorlijev mlin, ki je stal na območju današnje KS, kjer so bili takrat na sestanku zbrani predstavniki osrednjih revolucionarnih organizacij tega območja. Petim od osmih tovarišev je uspelo po srečnem naključju pobegniti. Padli pa so Maks Jeza-Droh, Janez Lombar-Još in devetnajstletna skopjevka Milena Korbar-Irena. Nemci so se znesli tudi nad zavedno Sorlijevo družino, saj so jih zaprli oziroma internirali. Hiša in mlin sta izgubila v plamenih, spomin na tiste dogodke pa bodo obujali krajanje Vodovodnega stolpa vsako leto.

B. Ž. J.

Neposredno vključeni v vsa dogajanja

Minuli petek smo obiskali ribniške borce, ki so se zbrali na rednem posvetu s člani predsedstva republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, da bi spregovorili o svojem delu, uspehih in težavah.

S strani republiškega odbora so se posvetovanja udeležili Mirko Jerman, Stane Repar in Vladimir Šenk, medtem ko so se z ribniške strani pogovora udeležili predsednik občinskega odbora ZZB NOV Ribnica Vinko Kersnič, predsedniki krajevnih organizacij, predstavniki skupščine občine in Socialistične zveze delovnega ljudstva Ribnice.

Po uvodnih besedah Staneta Reparja, ki je zbrane borce seznanil oziroma opozoril na nekatere posebnosti sedanega gospodarskega in političnega trenutka, je predsednik ribniške organizacije borcev spregovoril o borčevski aktivnosti v občini. »Ne gre le za ozke zadeve borcev, kot so priznavalnine, krediti, stanovanjski problemi, zdravstvena vprašanja in zgodovinska dejavnost, pač pa za splošno aktivnost in politično naravnost; tu gre za uresničevanje Zakona o združenem delu, za smernice kongresa ZZB NOV, pismo in stališča predsedstva centralnega komiteja ZKJ, za Titovo pobudo o kolektivnem vodenju in druge naloge, ki izvirajo iz širših interesov naših občanov, kjer so borci zastavili svoje akcije za uresničevanje skupnih občinskih načrtov.«

Tovariš Kersnič je nadaljeval, da borci niso pozabili, da so sestavni del skupne fronte organiziranih socialističnih sil, ki se vključuje v vsa dogajanja in delo od krajevnih skupnosti do občine. Borci so bili in so še aktivno vključeni v vodstvih krajevnih skupnosti, družbenopolitičnih organizacij, SLO in družbene samozasčite in so med najbolj aktivnimi pri izvajanju začrtanih nalog. Velik je nji-

hov delež pri uspešni izvedbi volitev, samopriskupka v občini, pri vrsti akcij od Kurirčkov pošte do pohodov pionirjev in tabornikov...

Da bi razprava in pregled borčevske aktivnosti v ribniški občini ne izzvenela preveč formalno »brezhibno«, so borci tudi kritično ocenili svoje delo v delegatskem sistemu. Menili so, da se sicer delegati-borci redno udeležujejo sej in so aktivni v okolju, kjer živijo (v KS), vendar pa so še premalo storili za tehtno obravnavanje skupščinskega in drugih gradiv. Kritika je veljala torej obrav-

Ribnica na Dolenjskem

navi teh vprašanj v delegatski bazi, kjer bodo morali delegati bolje poročati in obveščati bazo, hkrati pa prenašati njena mnenja in stališča tja kamor so delegirani.

Predstavniki socialistične zveze je potrdil, da ni nobene akcije v občini, kjer bi ne sodelovali borci, predsedniki krajevnih organizacij pa so v razpravi opozorili na nekatera vprašanja, ki jih zaznavajo na terenu. Med temi je vsekakor pomembno vprašanje osamelosti. Kritično so ocenili težnje k zmanjšanju pošiljanja borcev v zdravilišča, saj so bili mnenja, da v večini primerov koristno

zdravljenje psihično in fizično ugodno vpliva na zdravstveno stanje borcev in tako tudi podaljšuje njihovo aktivnost v družbenopolitičnem življenju.

Kritika je veljala še zdravstveni službi za borce, ki je v Ribnici ni tako zaradi kadrovske kot tudi prostorske težave. Kar zadeva razvijanje revolucionarnih tradicij in skrb za spomenike NOB, so po krajevnih organizacijah borci sklepali sporazume z delavnimi organizacijami in šolami za varstvo slednjih, radi pa bi še dopolnili zbrano gradivo za monografijo o Ribnici in njeni okolici v NOB.

Ribniška občina je podelila pet domicilov enotam in aktivistom, ki so se bojevali na ribniškem območju, ki pa bi tudi lahko delovali bolj koordinirano in sodelovali pri zbiranju zgodovinskega gradiva. Ribničani bodo leta 1982 praznovali 900-letnico obstoja svojega kraja in borci si bodo prizadevali, da bi do te obletnice izdali svojo zgodovino NOB. Težave so, kot je pogosto, z iskanjem avtorja, vendar upajo, da bodo tudi to vprašanje kar najhitreje rešili.

Borci na posvetu niso izpustili nobenega pomembnejšega vprašanja, ki je vtakno v njihovo družbenopolitično delo, mi pa smo se prepričali, da so v skladu s težnjami in skupnimi nalogami že vestno zbrali vso potrebno dokumentacijo o padlih borcih v njihovi občini, evidentirali vse spomenike in jih tudi spravili v pregledne kartoteke.

Nekaterih podatkov o opravljenem delu v minulem letu še nismo slišali, ker prav te dni potekajo letne konference v krajevnih organizacijah, sicer pa so, tako je bilo videti ob koncu posvetovanja, bili tudi člani predsedstva RO ZZB NOV Slovenije v glavnem zadovoljni s poročili ribniških borcev.

B. Ž. J.

Italijanski zgodovinarji v Ljubljani

Srečanje – izraz uspešnega sodelovanja

Osrednji dogodek: predstavitev dokumentarnih knjig o osvobodilnem gibanju v Italiji

Ugledne zgodovinarje iz Italije, člane inštitutov za zgodovino italijanskega osvobodilnega gibanja, ki so bili v Ljubljani v prvem marčevskem tednu, sta v dneh obiska gostila ljubljanski inštitut za zgodovino delavskega gibanja in Sekcija za sodobno zgodovino slovenskega zgodovinskega društva. Osrednji dogodek srečanja italijanskih in slovenskih zgodovinarjev je bila predstavitev dokumentarnih knjig o osvobodilnem gibanju v Italiji: treh knjig Zbirke dokumentov o garibaldinskih brigadah v odporniškem gibanju v Italiji, ki jo je izdal

Profesor GUIDO QUAZZA: »Gre za dokumente, ki bodo rabili ne le našim, marveč tudi jugoslovanskim zgodovinarjem.«

Nacionalni inštitut za zgodovino osvobodilnega gibanja v Italiji v Milanu skupaj z Inštitutom Antonio Gramsci v Rimu, ter Bibliografije del o zgodovini narodnoosvobodilnega in odporniškega gibanja v Furlaniji-Julijski krajini, ki jo je v dveh knjigah izdal regionalni inštitut za zgodovino osvobodilnega gibanja v Furlaniji-Julijski krajini v Trstu.

»Inštitut za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani že dolga leta tesno in uspešno sodeluje z italijanskimi inštituti za osvobodilno gibanje, predvsem s tržaškim, milanskim in videmskim,« je ob tej priložnosti poudarila dr. Milica Kacin-Wohinzeva. Sodelovanje se ne razvija samo v obliki izmenjave literature, gradiva, informacij, izkušenj, pač pa tudi z osebno udeležbo raziskovalcev na znanstvenih posvetih, seminarjih in ciklusnih predavanjih ter z objavljanjem izsledkov v strokovnih revijah. Italijanske zgodovinske institucije si vneto prizadevajo popularizirati naše zgodovinske pisje, zlasti s področja Primorske in Istre, ki ga predvsem raziskujejo slovenski, tržaški, furlanski in hrvaški zgodovinarji. Ob tem velja opozoriti na misel ravnateljice ljubljanskega inštituta za zgodovino delavskega gibanja, »da je po mnogo letih priložnostnega sodelovanja kot sad teh prizadevanj dozorel trenutek za načrtovanje skupnih raziskav o narodnoosvobodilnem gibanju na tem stičnem in narodnostno mešanem ozemlju«. In na podatek, da inštituti v Ljubljani, Trstu, Vidmu, na Reki in v Rovinju že načrtujejo trojezično izdajo nekaterih publikacij. Gre predvsem za vire, ki naj bi rabili raziskovalcem pri nadaljnjem delu in seznanjali širšo javnost obeh držav z zgodovinsko preteklostjo tistega območja, kjer so se stikala gibanja za osvoboditev in kjer se je v

skupnih bojih ustvarjalo sodelovanje med narodi, gradil temelj današnjih prijateljskih meddržavnih odnosov. (Med pobudniki tega skupnega dela sta tudi borčevski organizaciji Italije in Jugoslavije!)

Minulo srečanje in seznanitev slovenske javnosti z nekaterimi dosežki italijanskih zgodovinarjev, ki zadevajo naše zgodovinske pisje, tudi sodi v sklop teh prizadevanj.

Na predstavitvi dokumentarnih knjig o osvobodilnem gibanju v Italiji je prvi spregovoril profesor Guido Quazza, komunist in marksist, profesor zgodovine in predstojnik pravne fakultete na univerzi v Torinu, avtor partizanskega dnevnika in mnogih drugih visoko cenjenih knjig o osvobodilnem gibanju v Italiji. »Rojen na osnovi sodelovanja borcev in poklicnih zgodovinarjev,« so bile besede, s katerimi je začel oris delovanja milanskega Nacionalnega inštituta za zgodovino osvobodilnega gibanja v Italiji, ki ima kar štiriinšestdeset pokrajinskih inštitutov, razstresenih po vsej državi. Kot pove že naslov sam, so inštitutovi naporu usmerjeni v proučevanje celotnega odporniškega gibanja v Italiji. Populariziranje njihovega zgodovinskega pisja v Italiji, ki mu posvečajo posebno pozornost, spremlja želja, da s svojim delom vplivajo »na razvoj človeka, ki mora bolj ustrezati idealu svobode,« je v nadaljevanju poudaril predsednik Nacionalnega inštituta za zgodovino osvobodilnega gibanja v Italiji. Pri svojem delu se oslanjajo tudi na pričevanja mladih generacij, saj so imela njihova prizadevanja v tridesetih letih, kolikor obstoja inštitut, več obdobji: od prvotnega zbiranja dokumentov o italijanskem odporniškem gibanju z velikim poudarkom na pričevanju borcev osvobodilnega gibanja ter na dokumentih o tistih časih, ki so jih dobili v ZDA, Veliki Britaniji, Nemčiji in arhivih o fašistični Italiji, vključujoč raziskave o sodelovanju z odporniškiimi gibanji v drugih državah, do bolj svojstvenih socioloških in človekopskih raziskav v zvezi s splošno italijansko politiko in njeno družbo. »Zanima nas, kaj mladi mislijo o odporniškem gibanju,« je rekel profesor Guido Quazza, »kaj je dediščina odporniškega gibanja, kakšne so njene vrednote.«

Zbirko 765 dokumentov o garibaldinskih brigadah, ki bo po besedah predsednika Nacionalnega inštituta za zgodovino osvobodilnega gibanja v Italiji ra-

bila ne le njihovim, marveč tudi jugoslovanskim zgodovinarjem, je predstavil profesor Claudio Pavone, predsednik Nacionalnega inštituta za zgodovino osvobodilnega gibanja v Rimu in profesor zgodovine na univerzi v Pizi. »Dokumente sem zbiral in iskal prav tu, v ljubljanskem inštitutu,« je poudaril avtor in urednik zbornika dokumentov o garibaldinskih brigadah, »delo je bilo trdo in časa, o katerem smo spregovorili, nismo idealizirali.« Morda še zanimiv podatek: med 1090 enotami italijanskega odporniškega gibanja je bilo kar 575 garibaldinskih. Med objavljenimi dokumenti pa, po besedah znanstvenega svetnika dr. Toneta Ferenca, kar 47 takih, ki govore o stikih in odnosih med italijanskimi in jugoslovanskimi partizani. Natančneje, v prvi knjigi je med 141 dokumenti 7, v drugi med 313 dokumenti 18 in v tretji knjigi med 311 »naših« dokumentov.

V pogovoru, ki se je tikal milanskega inštituta, sta sodelovala še vodja arhiva profesor Gaetano Grassi in urednica zbornika dokumentov Ornella Clementi.

Bibliografijo del o osvobodilnem gibanju v Furlaniji-Julijski krajini, ki ima 3215 bibliografskih enot, je predstavil profesor Teodor Sala, sodelavec Inštituta za osvobodilno gibanje v Furlaniji in Julijski krajini in profesor zgodovine na filozofski fakulteti v Trstu; profesor Sala raziskuje med drugim problematiko italijanske okupacije v Jugoslaviji in je slovenskim zgodovinarjem znan po temeljitih razpravah o vojni problematiki v Julijski krajini.

V skupini tržaških zgodovinarjev so bili še: Adriana Pittoni, Galiano Fogar in Sergio Zucco.

Predstavitev dokumentarnih knjig o osvobodilnem gibanju v Italiji, ki je bila 5. marca letos v inštitutovih prostorih, je dobila zaokroženo podobo z obiskom pri predsedniku republiškega odbora ZZZB NOV Slovenije Janezu Vipotniku. Prisrčen pogovor, v katerem ni manjkalo pohvalnih besed za strokovnost in tovarštvo delavcev Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani kot dragocenost njihovega arhiva, je izzvel z željo, da bi sodelovanje, ki je že doslej rodilo pozornosti vredne rezultate, še poglobili.

Milena Štrajnar

Razpis nagrad vstaje slovenskega naroda za leto 1980

Predsedstvo republiškega odbora Zveze združenj borcev NOV Slovenije razpisuje na osnovi pravilnika za podeljevanje nagrad vstaje slovenskega naroda nagrade za najboljše literarne, zgodovinske, memoarne, likovne, glasbene, radijske, televizijske, gledališke in filmske stvaritve o revoluciji in narodnoosvobodilnemu boju na Slovenskem.

Razpis za nagrade vstaje slovenskega naroda zajema vsa izvirna dela iz omenjenih področij, ki so bila prvič objavljena, razstavljena, izvajana ali prikazana v času med dvema razpisoma, izjemoma pa tudi za življenjsko delo ter za stvaritve, ki so nastajale in bile objavljene skozi več let in kot celota vsebujejo vrednote, ki jih je vredno nagraditi.

Denarnih nagrad je pet. Poleg denarnih nagrad se podeljujejo tudi nagrade vstaje v obliki posebnega priznanja, ki se praviloma daje organizacijam, kulturnim ustanovam, institucijam oziroma kolektivom. Dela bo ocenjevala posebna žirija, ki jo je imenovalo predsedstvo republiškega odbora.

Namen nagrad je vzpodbujanje umetniškega in znanstvenega obravnavanja revolucionarne tematike in prizadevanja za doseg čim večje kvalitete takih stvaritev, ki ohranjajo in razvijajo etične vrednote naše revolucije in jih prenašajo na mlade generacije.

Umetniško in znanstveno delo lahko predlagajo založbe, galerije, umetniška in znanstvena strokovna društva in ustanove, organizacije zveze borcev, muzeji NOV in posamezniki. Rok za prijavo kandidiranih del je 1. maj 1980.

★

Predlogu naj predlagatelj predloži delo v 3 izvodih, če je izšlo v knjigi, sicer pa izčrpen prikaz in naj navede, kje si ga žirija lahko ogleda.

PARTIZANSKA LJUDSKA

PARTIZANSKA LJUDSKA PESEM PAR

Interniranci

Kdo so tisti tam?
Krvih hrbtov, slokih ram,
z bomo culo v roki
na cesti tej široki.

Znani se mi zdijo,
saj obrazi blede govorijo
in sodim vas po sliki
kdo vi ste mučeniki?

Mi rojaki smo slovenski
k četi gremo partizanski,
ki bori se za pravico,
za Primorje in Gorico.

Avgustin Sajn

OPOMBA
Po zloumu Italije so se Primorci in Istrani zbirali od vseh strani Italije v Gravini, da bi se priključili kakšni prekomorski brigadi. Pisec gornje pesmice je nekega dne stal ob cesti in premišljeval, kako bliskovito se spreminjajo dogodki in časi. V tem trenutku je po cesti prihajala skupina internirancev, ki so bili namenjeni v Gravino. Avtorja je obšel nenavaden občutek, ki ga je preliil v priujoče verze.
(Ureja: CRTOMIR ŠINKOVEC)

PARTIZANSKA LJUDSKA

la resistenza nel friuli e nella venezia giulia

guide bibliografica
impostata e diretta da enzo colliotti
a cura di silva bon gherardi e adriana petronio

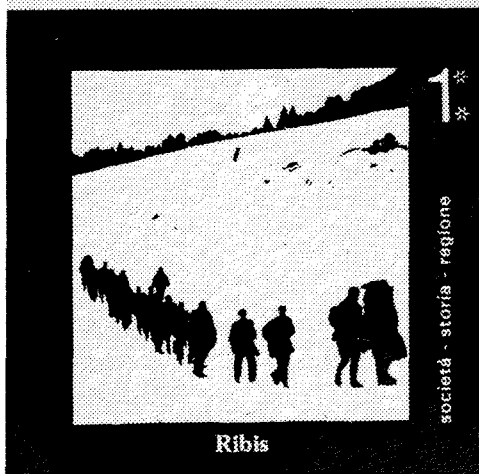

Ribis

Bibliografija del o zgodovini narodnoosvobodilnega in odporniškega gibanja v Furlaniji-Julijski krajini, prvi in drugi del

la resistenza nel friuli e nella venezia giulia

guide bibliografica
impostata e diretta da enzo colliotti
a cura di silva bon gherardi e adriana petronio

Ribis

NOVE KNJIGE

Krematorij brez plamenov

O Predoru Andreja Lacazeja

Ni kaj, ko človek obrne zadnjo stran knjige Andreja Lacazeja Predor, je do dna duše pretresen, in zares ne ve, čemu bi se bolj čutil in komu odmeril slavo: ali sili in spretnosti avtorjevega peresa ali temu strašnemu življenju, ki ga je pri pisanju navdihovalo, ali v knjigi upodobljenim ljudem, ki pretaljeni v ognju groze ob branju skrepenijo v pomnike, ki jih ni več mogoče iztrgati iz spomina.

Kritično nastrojeni, ki za hip že podvomi v opravičenost tega povsem nevzakdanjega navdušenja, je vesel, ko sliši, da se njegovi hvalnici pridružujejo še tisoči in tisoči francoskih, evropskih in jugoslovanskih bralcev: ker knjiga je uspešnica, ki je že dolgo na lestvici najbolj branih del. Vse kaže, da bo po višini celotne naklade stopila ob stran Remarqueovemu romanu Na zabodu nič novega in zasenčila Barbussov Ogenj, ki v primerjavi z Lacazovim opisa pekla v drugi – danes to že lahko trdimo – prikazujeta samo vice prve svetovne vojne. Pri tem uspehu smo mi nekako soudeleženi, saj se doberšen del avtorjevega pričevanja dogaja na naših tleh, njegov glavni junak in njemu podobni za svojo telesno in dušno rešitev iz pekla ne vidijo drugega izhoda kot tveganje in pobeg k partizanom. To dvajsetim pogumnim Francozom tudi uspe, kar bi se pa komaj lahko zgodilo, če jim pri pripravi in pri samem podvigu ne bi pomagali naši ljudje, ki so s tem izpolnjevanjem zlahtne človeške dolžnosti hkrati z ubežniki tvegali življenje. In človek je kar malce ponosen, ko v knjigi zasliši domača mu slovenska imena ljudi in krajev, še posebej, ko zve, kakšen nezbrisen vtis je v avtorju zapustila dobrota teh ljudi in lepota teh krajev, ki bosta zdaj s knjigo obromali svet.

Prestopimo zdaj v čas in prostor takratnega, v knjigi opisovanega dogajanja: Ljubelj pod Karavankami v hudem letu 1943. Tega leta so Nemci, ki so tam hoteli zgraditi predor, iz Mauthausna poslali na severno in južno stran gore po tristo izbranih zapornikov, ki so bili po moči in mišicah prava elita med aspirirajočimi belimi taboriščnimi okostnjaki. Se pravi, na gradbišče so odvežli najkrepkejši in najodpornostnejši, kar je Mauthausen sploh premogel. In kaj je Mauthausen bil, to vemo: zloglasno taborišče smrti – po tehnologiji in razsežnostih uničevanja takoj za Auschwitzem – v katerem so nacisti s strahotom, zaplinjanjem, vivisekcijo, streljanjem, pobijanjem, obešanjem in drugimi torturami pokončali cele množice ljudi iz vseh dežel okupirane Evrope. Med pobitimi je bilo tudi približno 13.000 Jugoslovancev in natanko 8205 Francozov. Statistike kažejo, da se vsak tretji, ki je stopil v Mauthausen, od tam ni vrnil. Tistim, ki so junija 1943 šli na pot, pa je bilo rečeno: »Mauthausen je sanatorij v primerjavi s taboriščem, kamor zdaj odhajate.«

In res, na Ljubelju je bilo hujše: gora je morala biti v čim krajšem času predrt, samo delo je bilo težko in nevarno, esesovskih stražarjev, ki so si dobesedno preganjali dolgčas z njihovim mučenjem, pa je bilo toliko, da so se zaporniki morali pošteno potruditi in biti zelo domiselni, če so hoteli ohraniti celo kožo. In 1370 metrov dolgi predor gradeči deportiranci so se dobro iskazali, ker če so tam vzdržali domala dve leti in preprečili svoj povratak v morilsko centralo, so zares morali biti močnejše čisto posebnega kova.

Pripoved se začne v Mauthausnu s skrbno selekcijo elite, predvidene za delo na ljubeljskem predoru. Na nikomur znano pot odhajajo poleg Francozov še Rusi, Poljaki, Čehi, Belgijci, Luksemburžani, pa tudi nekaj Jugoslovancev. In ta mučeni živeli v lesenih coklah in pro-

gastih oblačilih, z gladko obrito progo sredi lasišča mora ob kolerabasti čorbi in ovsnem kruhu dvanajst ur na dan dajati od sebe poslednji atom svoje sile, če hoče, da bo izpolnjen nekakšen neusmiljen, goram kljubujoči program, ki od njiju terja PREDOR, in njihov osebnostni zahteva PREŽIVETJE. In res, bolj ko je bilo življenje z njimi trdo in kruto, bolj si je posameznik prizadeval, da se ohrani in vsak po svoje skušal nevarno kljubovati usodi.

Lakota, garanje in batine so bili vsakdanji kruh zapornikov, katerega so bili razen zelo redkih izjem deležni prav vsi. Kjer je pa trpljenje, tam so tudi sanje in kot pravi naš avtor, so tudi ti lačneži sanjali o taboriščih, kjer so kapoju s kaznjenci bolničarsko potrpežljivi, kjer žlica stoji v juhi, kamor prihajajo s tovornjaki paketi Rdečega križa in kjer dajejo potrebnim vstopnice, da se gredo lahko izprazniti v bordel. Seveda, sanjali so tudi o boljših taboriščih, o Dachauu, o Buchenwaldu, o čebrih negrata, o ducatu strašnih pojedin, ki si jih bodo vsak dan privoščili, če bodo le živi prišli iz tega pekletnega predora.

Ker pa v tem odmaknjenem gorskem naselju za esesovske stražarje ni bilo dosti zabave, morajo zanj vsaj v nedeljo popoldne poskrbeti deportiranci in kljub pregaranosti uprizorjati krvave koride, organizirati logorsko boksarsko prvenstvo, žigobcarske spektakle. In če pri tej zanimivi rekreaciji ne pokažejo dovolj živahnosti, jo prav gotovo kasneje pred kaznujočo jih bilovko.

V tem nenavadnem univerzumu živeti krampom in lopatarji so pravzaprav samo še sence samega sebe, toda vse obdarjene z izredno odpornostjo: vtisih dobre, vtisih slabe, sempatija nevarne, nekatere pravi šampioni v skrumljenju življenja. In redki med njimi so hračuniki, polni obrestujočega se upanja, še redkejši, močnejši, ki zaupajo vase in mislijo tudi na druge.

Toda kadar se v esesovskih zvereh hoče sprostiti nagrmadeno zlo, takrat ti ne delajo razlike med ritualiziranimi in drugimi. Takrat imajo vsi enako možnost, da na sežigalnem raznju izpuhtijo tam v dim in s pepelom svojih kosti posolijo Donavo. In če se te oblastniki iz kakršnega koli že razloga hočejo znebiti, kaj hitro najdejo tudi opravičilo za smrtno obsodbo. Lahko si obešen, ker si šel dvakrat po čorbo, poveljniku taborišča so vedno na voljo usluge revirskega zdravnika (danes ordinira nekje v bližini Celovca), ki tudi slepič in garje zdravi z bencolskimi injekcijami, vbrizganimi naravnost v srce. In vtisih se pripeti tudi kaj takega, da šklepetajo kosti vseh zapornikov: ko trije Rusi pobegnejo in prej še pobijejo nekaj stražarjev, je sto petdeset njihovih rojakov odposlanih naravnost v mauthausenski krematorij. Ima pa ljubeljska izpostava še posebno dražljivo smrtnostno igro: to je takoi-menovana črta smrti, nekakšna nevarna meja delovišča, za katero noben zapornik ne ve, kje natanko poteka, stražarji pa imajo nalogo streljati, čim jo kdo prestopi.

Vendar kot vsaka človeška skupnost ima tudi ljubeljska svoje triumfe: nekemu tehniku se posreči napraviti radijski sprejemnik in tako so taboriščniki prej kot Nemci obveščeni o zavezniškem izkrcanju v Normandiji, o generalskem atentatu na Hitlerja, in ko Francozi zvedo za osvoboditev Pariza, v predoru zadoni Marseljeza, kateri na ves glas pri- tegnejo tudi tujci.

To pa je že čas, ko se vse več zapornikov ukvarja z mislijo na beg. Avtor nam opisuje samo pobeg nekakšnega protagonista Predora štirindvajsetletnega Paola Chastagniera, človeka rahlo sumljive preteklosti, ki ob pogledu na trpljenje, ki ga vidi krog sebe, postaja vse bolj

Andre Lacaze

mož, ki kljub možnostim, ki jih zato ima, ne najde skupnega jezika z zatiralci. Seveda z napredovanjem zavezniškov kapoju vse bolj obračajo plašč po vetru, nekateri pomalem že slutijo skorajšen čas obračuna in so toliko naivni, da pri tem računajo celo na pomoč svojih žrtev. Ta Paolo, nekakšen značajska diamant, preizkušen in očiščen v ognju groze, se cele mesece ukvarja s pripravo na pobeg. Že prej si je pridobil edino pameten način za preživetje v taborišču: ne da bi se preveč napenjal, se mu je posrečilo živeti v čredi in imel je še to srečo, da se mu je, njemu, bivši barabi, posrečila predstava vseh predstav, da je osvojil srce Slovenke, in uspelo junaštvu vseh junaštev, pobeg iz mauthausenske ekzpozicije smrti. Seveda je tudi ta pobeg imel svojo nerešeno in problematično moralno stran: ker postavlja se vprašanje, ali imajo on in njegovi soubežniki pravico do pobega, ko pa obstoja velika možnost, da bo kup njegovih tovarišev v povračilnih ukrepih pobitih. In sam pravi, da je pobegnil izključno zato, da bi si rešil lastno kožo! Tega vprašanja avtor v knjigi izrecno ne odpira, je pa po izkušnjah ob pobegu treh Rusov izgoča dilema določno nakazana. Verjetno pa je bil splošni položaj ob pobegu Francozov le nekoliko boljši, saj je v tistem času bila že množica nemških ujetnikov v zavezniških rokah. Vsekakor je Paolov uspeh vili poguma še drugim; saj jih je za njim še sedemnajst pobegnilo k partizanom.

Seveda v zamejenem okviru časopisnega članka ni mogoče niti nakazati, kaj šele povzeti vsega odgrušenega bogastva tega tudi v pod izrednimi pogoji živečo človeško psiho izkopenega predora. Res, da nam avtor celotno in podrobneje prikazuje predvsem svoje rojake, Francoze, za kar pa ima dovolj razlogov; znano je, da so med temi in drugimi narodnostmi obstojala precejšnja nasprotja, ker je vichyjski režim ob kapitulaciji Francije Hitlerju izročil vse tujerodne zapornike (predvsem komuniste in španske borce), za katere je vedel ali pa bi moral vedeti, da bodo pristali v uničevalnih taboriščih. Vse kaže, da so se, kar je povsem razumljivo, Francozi držali bolj zase, ker so Nemci tudi v taboriščih izkoriščali vsakršna pa tudi narodnostna nasprotja med deportiranci. Ker pa avtor knjige očitno ni hotel odpirati bolečih problemov, se je vsaki politični prirostitvi besedila izogibal in dal poudarek neznanskemu trpljenju ponižane in mučene človeške kreature.

Vsekakor je njegova knjiga prava enciklopedija vseh ključnih taboriščnih situacij in pestro izbarvan kalejdoskop najrazličnejših človeških značajev, ki se v mejnih in tragičnih okoliščinah sproščajo in oklepajo življenja. Vse pa je napisano v klenem živopisnem, stvarno

obklesanem pa tudi življenjsko prekvatenem jeziku, ki mu kljub porabi zar-gonskih in prostaških besed ni mogoče ničesar očitati. Ni dvoma, da bi višje intoniran in izbranejši slovar pri upodabljanju stvarnosti, ki jo knjiga opisuje, izzvenel nepristno in bil za bralca manj prepričljiv. Da knjiga diha in zaživi tudi v našem jeziku, je prav gotovo nemajhna zasluga prevajalca Jožeta Šmita, ki je pri slovenjenju tvorno sou-tripal z miselnostjo in čutenjem izrazno zahtevnega avtorja.

Kar se tiče literarnega vpredaljanja knjige Predor, predstavlja ta za bralca pa tudi za samega pisca določen problem. Ta namreč trdi, da je njegovo besedilo pričevanje, da so vse opisane osebe resnične, da pa jim je spremenil imena ter sempatija dogodke zgostil in časovno drugače razporedil, kot so potekali v resnici. Torej le malce literarno predahnjeno pričevanje! Toda naj bo tako ali drugače, očitno je poudarek na avtentično doživljenjski resnici, in vsi ve, ali manj tehnično pogojeni odniki knjige ne zmanjšujejo vrednosti. S tega vidika je avtorjevo vztrajanje na tem, da je njegov zapis pričevanje, popolnoma opravičeno. Lahko samo še pripomni-mo, da se je prepiral in bojeval celo z založnikom, da knjiga ne bi bila obele-žena kot roman, kar mu je končno tudi uspelo.

Res pa, da avtorja samega na prvi pogled v knjigi nikjer ne zasledimo. Človek bi mislil, da je zlezal pod kožo osrednjega junaka Paola, se nekako literarno osenčil z njegovo sumljivo preteklostjo, moramo pa povedati, da tudi to ne drži.

Danes šestdesetletni pisatelj je bil ob propadu Francije aktiven vojak, potem pa od vsega začetka v uporniškem gibanju. Sprejemal je zavezniške padalce in po radijski zvezi sodeloval z Londonom. Pri tem delu so ga zalotili Nemci in aprila 1943 odpeljali v Mauthausen, od koder je po šestih mesecih prišel na Ljubelj. Ni pa od tam nikoli pobegnil k partizanom, kot vse druge »predorovce« so tudi njega osvobodili naši ljudje. V celem je odslužil petindvajset mesecev taborišča, od tega devetnajst na Ljubelju. Vsekakor dovolj časa, da človek do podrobnosti spozna svoje okolje in ljudi, s katerimi ima opravka. Po vrnitvi v Francijo se je posvetil novinarskemu delu in se šele po trindesetih letih spravil k pisanju svoje prve knjige, s katero je dosegel vsesplošno priznanje in nedvomen knjižni uspeh.

Poleg te osebne doživljenjske in globoke človeške naravnosti avtorjevega pogleda na preteklost je pa knjigo v dolgih letih snovanja domedilo še nekaj, s čemer se lahko ponaša le malo knjig na tem svetu. Vsako leto se še živeti francoski »ljubeljčani« sestanejo na kraju svojega trpljenja, družno odkorakajo skozi slovesno razsvetljeni predor, potem pa spoštljivo ustavijo ob pri vhodu postavljenem spomeniku, kjer jih že čakajo s cvetjem njihovi prijatelji, Slovenci, ki so v težkih dneh pomagali v knjigi opisanim progastim sencam, obdarjenim s čudovito življenjsko odpornostjo in nezlomljivo voljo po preživetju.

Tako se dvema trajnima pomnikoma, mogočnemu gorskemu predoru, ki ga vsako leto prekorači na stotisoče tujcev, in v nebo kričečem spomeniku žrtvam, ki so ga zgradile, zdaj pridružuje še tretji, knjiga, ki med drugim svet seznaja tudi z narodom pod Karavankami, ki je v dnevi groze s temi žrtvami čutil in se zanje bojeval.

Ob tem lahko samo rečemo, da je treba Lacazov Predor brati, pa četudi je založba Borec knjigo izdala samo v nakladi štiri tisoč izvodov, za katero se je bati, da bo kmalu pošla.

Slavko Kumer

RAVNE

Koroški jeklarji za novo postojanko

Na zadnji letni konferenci so taborniki odreda Koroških jeklarjev na Ravnah med drugim tudi razpravljali o prenovitvi Obretanove, domačije pod Uršljo goro v dom tabornikov. To postojanko je dal v upravljanje tabornikom Gozdarski obrat Črna brezplačno. V postojanki so kuhinja, predavalnica, 4 sobe z ležišči.

Postojanka bo članom služila za vzgojne namene: za sestanke vodov, za gozdno šolo, za učenje taborniških veščin ter SLO.

Do sedaj so vložili v prenovitev nad 6000 prostovoljnih ur, z udeležbo nad 500 članov. V letošnjem letu bodo skušali postojanko še elektrificirati, napeljati vodo, tako da bi bila postojanka nared za 20. obletnico obstoja odreda.

Prav tako pa odred tesno sodeluje z organizacijo ZB NOV, saj so se med drugim udeležili spominske svečanosti Po poteh 7 talcev pri Neži, pohoda na Šahmanov bunker v Mežici, koroškega smučarskega maratona v počastitev prihoda 14. divizije na Koroško. Ob dnevu žena so obiskali matere-borke. Kurirčkov pošto pa so spremljali od Črne do Dravograda. Bili so na proslavi obnovljenega Kefrovega mlina, kjer sta bila dva kongresa Skoja. V Bosansko dubico so poslali delegacijo na srečanje tabornikov Jugoslavije. Bili so tudi na srečanju borcev 7. vojvodinske brigade. Za dan borca so bili na slovesnosti na Džakovičevem.

Organizacija ZB NOV je blizu njihove postojanke postavila spomenik padlim partizanom pri javki Pri mokrem jopiču. Ta spomenik so prevzeli v varstvo taborniki.

Sodelovali so pri akciji Nič nas ne sme presenetiti, pri odkritju Vorančevega spomenika in drugod.

Letos pa so načrtovali, da bodo čim bolj dostojno proslavili 20. obletnico obstoja odreda. Na prireditve bodo povabili tudi člane ostalih odredov iz Mežiške doline.

FRANJO SREBOTNIK

RAVNE

Delo invalidov

Na Ravnah so se sestali delovni ter telesni invalidi ter napravili obračun dela za preteklo leto ter si zadali smernice za bodoče delo.

V društvo je včlanjeno 495 članov. Upravni odbor je v pretekli mandatni dobi skrbel predvsem za zaposlitev ter rehabilitacijo invalidov. Tu pa se še pojavljajo težave, ker v Železarni Ravne ni primernih delovnih mest za zaposlitev invalidov.

Lansko leto so razvili tudi društveni prapor, kjer jim je priskočila na pomoč sindikalna organizacija Železarne Ravne.

Člani so tudi obiskali Primorsko ter si ogledali partizansko bolnišnico Franjo. Bili so tudi na srečanju invalidov slovenskih železarn. Obiskali so koncentracijsko taborišče Mauthausen. Težji invalidi pa so bili v Radencih ter Moravskih toplih.

Prav tesne stike gojijo že vrsto let z jeseniškimi invalidi z medsebojnimi srečanji ter športnimi tekmovanji.

Ker je športno delo prelaslo okvire dela v društvu, so ustanovili občinsko športno društvo invalidov Samorastniki s sedežem na Ravnah, kjer se člani udeležujejo predvsem v igranju šaha, streljanju ter kegljanju.

Letos bodo prvo pomladno nedeljo proslavili mednarodni dan invalidov s kulturno prireditvijo ter športnimi tekmovanji.

Na zboru je bila izražana tudi misel, da bi invalidom preskrbeli delo na domu. Tozdi pa naj bi v srednjeročnem planu tudi načrtovali vključevanje invalidov v delovno okolje. Tesneje naj bi tudi sodelovali z društvom Vojaških vojnih invalidov.

Letos bodo organizirali izlet na Uršljo goro, obiskali Osankarico, koncentracijsko taborišče Dachau, Istro, Doberdob in Kumrovec. Težji invalidi pa na Rab.

Poskrbeli naj bi tudi za vključevanje članov v SLO ter prenos tradicij NOB na mlajše člane.

FRANJO SREBOTNIK

ZAGORJE

Skrb za zdravstveno varstvo borcev

V občini Zagorje posvečajo preventivnemu in topliskemu zdravljenju borcev NOV precejšnjo pozornost, saj si prizadevajo, da bi bil tega deležen sleherni borec. Občinski odbor ima počitniški dom v Banjolah, kjer je pet moderno opremljenih sob, v naslednjem letu pa bo na razpolago še ena soba. Poleg tega bo možno uporabljati pokrit bazen s toplo morsko vodo, in kar je še posebej razveseljivo, bo moč tukaj letovati tudi pozimi. V tem domu je lani preživel 65 borcev in 60 družinskih članov, za 32 borcev je občinski odbor ZB plačal vse stroške letovanja, medtem ko je na njegove stroške v domu borcev na Prvinah preživel svoi oddih 18 borcev.

Razen tega so lani poslali na preventivno zdravljenje v naravna in klimatska zdravilišča 128 borcev, največ v Radence, Rogaško Slatino in Čateške Toplice. Ostale pa v Dolenjske Toplice, Dobro, Laško in Crikvenico. Tudi k tej občini zdravljenja je za 82 borcev vse stroške kril občinski odbor ZB, 35. pa je zdravstvene storitve plačala zdravstvena skupnost, medtem ko je le-tem hotelske usluge kril občinski odbor ZB.

Kljub temu, da so borci s preventivnimi zdravljenjem zadovoljni, in da je zdravljenje uspešno, so se (prav gotovo, da se bodo tudi v bodoče) pojavljale težave, ki jih najbrž ne bo mogoče tako kmalu odpraviti. Gre namreč za to, da so v zdraviliščih njihove zmogljivosti premajhne.

DRAGO MIKLAVEC

NOVA GORICA

Ustvarjalno za dan žena

Mednarodni praznik žensk so tudi Novogoričanke proslavile delovno in ustvarjalno – stabilizacijsko. Nič razkošnih in dragih slavi ter popivanje kot prejšnja leta, pač pa s skromnimi proslavami, s primernimi programi šolskih in predšolskih otrok ter amaterskih skupin. Na predvečer praznika je bila velika dvorana v novem kulturnem domu premajhna za vse, ki so želeli prisostvovati proslavi s programom Ko bi jaz vedela... v izvedbi učencev osnovne šole Milojke Štrukelj. Pionirji so tudi na domovih obiskali starejše občanke in jim čestitali k prazniku.

Prijetno presenečenje ob letošnjem 8. marcu pa je bila razstava v Domu krajevnih skupnosti, kjer so bili prvič na ogled številni izdelki spretnih in potrpežljivih rok Novogoričank: od gobelinov, čipk, vezenin, pletenin, ikeban itd. do samostojne razstave slik Danice Kušarjeve. Iz doma upokojevence pa so prispevali izdelke svojih oskrbovank.

Otvoritev razstave in proslave v Novi Gorici so se v petek udeležile tudi delegacije naprednih ženskih organizacij iz sosednje Italije: iz Gorice, Gradiške in Ronkova, s katerimi vzdržujejo Novogoričanke že dalj časa tesne stike. S svojo delegacijo so jim obisk vrnilo v nedeljo, 9. marca, na proslavi v Ronkih, 15. marca pa so se udeležile osrednje slovenske proslave mednarodnega ženskega praznika v deželni avditoriju v Gorici.

Pa še nečemu se posvečajo Novogoričanke že vrsto let ob 8. marcu: prenašanju tradicij NOB na mladi rod. Ob sodelovanju vodstva osnovne šole Milojke Štrukelj pripravijo za učence tretjih razredov živo sliko iz NOB, ko jim žene borke in aktivistke pripovedujejo svoje spomine. Ta srečanja so vsako leto posebna doživetja za vse, tako za žene kot za otroke, ki potem o NOB razpravljajo z razredničarji, pišejo naloge in prispevke za svoje šolsko glasilo Črček. Tudi mnogi starši so navdušeni nad takim podajanjem in želijo, da bi s tem nadaljevali.

In tako so tudi letos novogoriški tretješolčki z velikim zanimanjem, široko odprtih oči in napetih ušes, sledili pripovedovanju tovarišic, ki so samo za to uro stopile v njihov razred, da bi jim živo predočile delček naše slavne zgodovine.

CVETKA MRAK

JESENICE

Spominske značke in Zbornik

Verjetno je le malo takih srečanj, ki bi bila tako prisrčna, kakor je bilo srečanje borcev za našo severno mejo, ki je bilo 13. marca na Jesenicah. Vzrok temu prijetnemu srečanju je bilo brez dvoma tudi to, da so se srečanja udeležili tudi predstavniki družbenopolitičnih organizacij, tako občinskega odbora ZB NOV, SZDL, občinske skupščine in odbora ZB NOV Železarne. Kot gost pa je bil tudi Franc Konobelj-Slovenko, ki vsa leta od ustanovitve občinskega odbora Zveze prostovoljcev za severno mejo 1918/1919 vedno nudi pomoč in usluge tej organizaciji.

Na tem srečanju so ostarelim prostovoljcem podelili spominske značke, na katerih je na eni strani lik suznja, ki trga verigo, na drugi strani pa besedilo Če v onih časih ne bilo bi nas, še večji kos slovenske zemlje bi odnesel tuji plaz. Prejeli so tudi spominski Zbornik o bojih za severno mejo leta 1918/1919. Vse to je pripravil klub koroških Slovencev ob sodelovanju kluba Prežihov Voranc v Mariboru in seveda ob sodelovanju republiškega odbora Zveze prostovoljcev in to največ predsednika Lojzeta Ude. Finančno pomoč pri tem pa so nudile občinske skupščine Slovenije. Odgovorni in glavni urednik tega je Janko Kuster, koroški partizan, katerega oče je bil Majstrov borec.

Po pozdravnem govoru predsednika občinskega odbora Zveze prostovoljcev tovariša Stražišarja je podal razlago o zamisli izdaje Zbornika in spominskih značk predsednik republiškega odbora zveze Lojze Ude.

Tovariš Ulčar, predsednik občinskega odbora ZB NOV, je prisrčno pozdravil ostarele veterane, ki so se kar v velikem številu odzvali vabilu na to srečanje. Razdelil je vsem spominske značke in spominski Zbornik.

Tudi drugi zastopniki organizacij in občinske skupščine so pozdravili navzoče prostovoljce in še dodali predlog, da bi občinska skupščina podelila domicil občinski organizaciji Zveze prostovoljcev borcev za severno mejo 1918/1919 na Jesenicah. Tovariš Slovenko Konobelj je tudi omenil, da bi bilo treba prenoviti spominsko kapelico v spominskem parku, kjer so označeni na ploščah padli borci za severno mejo, dalje padli Jeseničani v času prve svetovne vojne, umrli ruski ujetniki in drugi. Omenil pa je tudi kapelico, ki je v slabem stanju, katero je dal zgraditi oče padlega prostovoljca, poročnika Janka Vilmana, ki je padel pri Podroščici na Koroškem januarja 1919.

Ob koncu srečanja so še izvolili delegata in njegovega namestnika za republiški odbor Zveze prostovoljcev borcev za severno mejo 1918/19 ter se tudi pomenili o izletu, ki naj bi bil spomlad na Primorsko.

S. Š.

TIŠINA

Priznanja članom ZRVS

Predsedstvo občinske konference ZRVS v murskosoboški občini je na eni izmed svojih zadnjih sej sprejelo sklep, da nekaterim zaslužnim članom krajevne organizacije ZRVS Tišina podeli priznanja za njihov prispevek k uspehom njihove organizacije.

Krajevna organizacija ZRVS Tišina namreč že vrsto let dosega vrh v občinskem merilu glede svojega vzornega dela med članstvom, pri strokovnovojaškem in idejnopoličnem izobraževanju kakor tudi pri sodelovanju z ostalimi subjektivnimi silami na obrambnem področju v domači krajevni skupnosti. Tako je izredno uspešno sodelovanje ZRVS tudi s tamkajšnjo strelsko organizacijo, ki velike uspehe dosega med mladimi člani, pionirji in mladinci.

Zatorej je tudi vodstvo občinske organizacije ZRVS v občini Murska Sobota priložilo predlog KO ZRVS Tišina, da pet njihovih članov prejme pismena priznanja za prizadevno samoizobraževanje na obrambnem področju ter delo v domači krajevni organizaciji ZRVS.

FILIP MATKO

LJUBLJANA

Uspešni in še vedno nezadovoljni

Krajevna organizacija Rdečega križa v KS Urška Zatler deluje komaj tri leta. V začetku so imeli veliko težav s kadri, ker so mnogi izvoljeni člani odbora, komisij in aktivisti prenehali z delom. V krajevni skupnosti je okrog 7000 občanov. Organizacija Rdečega križa pa šteje samo 2480 članov, kar je občutno premalo. Mladih jim še ni uspelo organizirati in tudi aktivov Rdečega križa ne. To je njihova poglavna naloga v bodoče.

Posebnega tečaja za aktiviste RK niso imeli, ker jih je večina ta tečaj opravila že prej. Veliko članov pa je vključenih v enote CZ za prvo pomoč, kjer je 36 članov opravilo 12 urni tečaj v dopolnilnem pouku, preko 300 članov pa je končalo osnovni pouk za splošne enote CZ (hišne civilne zaščite), kateri program zajema tudi 17 ur pouka iz prve pomoči.

V vseh vajah v okviru akcije NNNP-79 so delovali po lastnem načrtu kakor tudi v zaključni vaji 29. septembra 1979. V tej akciji je sodelovalo 18 članic, ki so ustanovile posebno postajo RK. Obenem so organizirali akcijo prostovoljnega dajanja krvi, na katero se je odzvalo 132 občanov. Sodelujejo pa tudi s krajevno skupnostjo, DPO, DO, v raznih komisijah, kakor so: socialnozdravstvena komisija, za otroško varstvo, za čistočo okolja, za zdravstveno vzgojo prebivalstva in v drugih. Med vajo je v enotah hišne civilne zaščite sodelovalo 59 članov in 96 pripadnikov enot za prvo medicinsko pomoč.

Imeli so deset predavanj za občane, od katerih so bila nekatera zelo dobra obiskana. Tudi v bodoče načrtujejo več predavanj. Potrudili pa se bodo, da bodo o njih krajani bolj obveščeni. Imeli so sedem zbiralnih akcij papirja, katerega so zbrali več ton. Samo na stopnišču na Bratovševi ploščadi 10 so zbrali eno tono papirja. V tem stopnišču deluje obrambni krožek pod mentorstvom rezervnih vojaških starešin, ki zajema vso predšolsko in šoloobvezno mladino. Vsi ti so naredili teoretični in praktični tečaj iz nudenja prve pomoči. Opravili so tudi dve zbiralni akciji oblačil in opreme. Za prebivalci potrebnega področja v Črni gori so zbrali 23.121,15 dinarjev v denarju in obveznicah ljudskega posojila za ceste. Zbrali pa so tudi precejšnjo količino odev in opreme, ki je bila prebivalcem potrebna po potresu.

Vzorno so izvedli organizacijo in tehnične priprave za fluorografiranje krajanov, za kar so prejeli posebno priznanje. Zelo tesno sodelujejo z osnovno šolo Danile Kumarjeve, s krajevno organizacijo Rdečega križa Stožice in z drugimi. Z njimi so tudi vsako leto organizirali srečanje starejših občanov. Na srečanje povabijo tudi stanovalce v domu za ostarele. Za novo leto so obiskali starejše in obolele krajanke in so jih primerno obdarili. Za te ljudi so organizirali tudi pomoč mladine, ki jim pomagajo opraviti razna dela. V letu otroka so izvedli še več manjših akcij. Njihov stalni dohodek je članarina, ki letos znaša 15 dinarjev na starejšega krajana. Žal imajo nekateri krajani slab odnos do aktivistov, ki pobirajo članarino. Nek krajani je celo na grob način zahteval, da naj mu najprej uredijo parkirni prostor pred blokom in šele potem bo plačal članarino. Aktivisti delajo brezplačno in prostovoljno,

STEVO JAVOR

SLOVENSKA BISTRICA

Srečanje Maistrovih borcev

Pretekli teden so se srečali še živeči Maistrovi borci, ki so se ob koncu prve svetovne vojne bojevali za slovensko mejo. Borce je sprejel Mihael Špindler, ki jim je podelil tudi poseben spominski znak. Vsi se tega srečanja žal niso mogli udeležiti zaradi bolezni.

Pred tem so se srečale tudi borke in aktivistke NOB z območja Slovenska Bistrica. Tega srečanja se je udeležilo tudi precej mladih.

FRANJO HOVNIK

Bojni strupi na tehtnici

Nekako prav v tistih dneh, ko so potekali pogovori o omejevanju biološkega orožja, je z druge strani Atlantika prišlo sporočilo, da ameriški vojaški strokovnjaki iščejo nova kemična orožja. Tako so, po več kot pol stoletja po prvi uporabi bojnih strupov v prvi svetovni vojni, po kdo ve katerikrat bojni strupi spet predmet novih raziskav. To pomeni, da Američani (ki trdijo, da to dela tudi nasprotna stran) spet iščejo nove, še bolj strupene kemične snovi. In v istem trenutku tudi svečano obljublajo, da ne bodo nikoli prvi uporabili kemičnih bojnih strupov, da se njihov odnos do kemične vojne ni spremenil, da imajo tudi herbicide za prepovedana kemična sredstva.

Denimo, da je vse to tako. In pozabimo tudi uporabo herbicidov v Vietnamu. Pozabimo celo trditev Američanov, da so enostavno prisiljeni storiti korak naprej tudi na tem področju iz enostavnega razloga: nasprotnik v paru velesil jih je tudi na tem področju prehitel. Toda – zakaj takšna sporočila javnosti prav v trenutku, ko svet pričakuje vsaj majhen korak v prepovedi podobne vrste orožja, biološkega orožja?

Nobenega dvoma ni, da se velike sile ne želijo odpovedati nobeni vrsti orožja, kljub takšni nuklearni moči, ka-

kršno imata velesili danes. Toliki celo, da jih je njih same strah te moči, ki bi lahko sprožila njihovo uničenje. Očitno je, da s tem orožjem sodobnega sveta ne morejo dosegati nekatere (tudi sicer nedosegljive) cilje, ki jih bodo skušali – če bo potrebno – doseči s kemičnim orožjem.

Povsem očitno je, da tudi na tem področju teče tekma dveh velesil. Očitno je, da Američani izhajajo iz lastne ocene o tem, da je Sovjetska zveza dosegla napredek na področju izdelave novih kemičnih orožij, in to je že dovolj za njih, da sprožijo akcijo znanstvenikov za izdelavo novega kemičnega orožja. Očitno je, da tudi v tem oziru vlada miselnost velikega, da ga nihče in v nobeni zadevi ne sme prehiteti.

In vse to je pripeljalo ameriške vojske do tega, da zahtevajo novih 12 milijonov dolarjev za posodabljanje kemičnega orožja. Enostavneje in razumljiveje povedano: vsekakor bodo kmalu imeli na razpolago ta sredstva za vodenje kemične vojne. Povod so, seveda, spet Sovjeti. Toda, ali so ob tem Američani obljubili komerkoli drugemu, da v drugih državah ne bodo uporabljali kemičnega orožja? Iz takšnega tekmovanja med dvema velikima silama

lahko pride do različnih sklepov. Najprej, seveda, do tega, da se veliki sili ne nameravata odpovedati kemičnemu orožju kljub konvencijam, ki to orožje prepovedujejo. Nadalje, da so te dežele vsekakor pripravljene, v določenih trenutkih (in če to prva stori nasprotna stran) tudi uporabiti to orožje. Zatem, da bosta tudi vnaprej posodabljali to orožje in iskali vse novejša kemična spojina, ki bodo tudi hitreje ubijale ali onesposobljale nasprotnikove vojske. In še kaj.

Z druge strani pa, ker ni nobenih obveznosti do drugih dežel, vse to sili ostale, da skrbijo za varnost svojega prebivalstva v vojnah, ki bi se vodile s kemičnim orožjem. To, kajpada, nalaga vsem deželam okrepljene priprave za obrambo in zaščito pred kemičnim orožjem. In to je najmanj, kar druge dežele enostavno morajo storiti.

Če pa je takšno sporočilo, ki najavi nova kemična orožja, objavljeno v trenutku, ko so oči svetovne javnosti uprte k dogovoru o omejevanju drugega podobno uničujočega orožja podobne vrste, potem je to tudi opozorilo, da se ne ena in ne druga stran v kritičnih trenutkih ne namerava držati niti že podpisanih obveznosti. In to je tisto, o čemer velja premisliti.

Ivo Tominc

Zavzetost in aktivnost

Krajevna organizacija Zveze rezervnih vojaških starešin v krajevni skupnosti Dovje-Mojstrana že več let sodi med najaktivnejše v jeseniški občini. Vsestranska aktivnost članov v krajevni organizaciji in izven nje, številne uspešno izvedene akcije, stalno izobraževanje in usposabljanje, vse te in še številne druge naloge člani z zavzetostjo izvršujejo.

Ko so se konec februarja člani Zveze rezervnih vojaških starešin KS Dovje-Mojstrana zbrali na letni konferenci, so ponovno ugotovili, da so bili tudi v letu 1979 izredno uspešni. V začetku konference so se najprej seznanili z aktualnimi dogodki doma in v svetu, v nadaljevanju pa so pregledali delo na posameznih področjih. Že v uvodnih besedah predsednika Janeza Jamra o dejavnosti v preteklem letu, je bila izpostavljena široka aktivnost v okviru septembrske akcije Nič nas ne sme presesteti. V celotni krajevni skupnosti pravzaprav ni bilo dejavnosti ali akcije, v kateri ne bi bilo članov ZRVS.

Nadalje so na letni konferenci ugotovili, da se je v zadnjem obdobju boljšala strokovna usposobljenost članov ZRVS. Med drugim so vsi člani opravljali redne izpite, poslušali so več predavanj, skrbeli pa so tudi za druge oblike izobraževanja. Skrbeli so za delo aktivna ZRVS v Osnovni šoli 16. decembra Mojstrana, tesno so sodelovali z vsemi družbeno-političnimi organizacijami in organi KS Dovje-Mojstrana, vključevali pa so se tudi v delo občinske konference ZRVS Jesenice.

Danes krajevna konferenca ZRVS šteje 58 članov, od tega jih je 40 odstotkov članov ZK. Delo vodi in usmerja predsedstvo, ki se redno sestaja, poleg tega pa za usklajeno delo skrbi tudi več komisij. Prav za te so na letni konferenci menili, da so pre-

Ena izmed številnih aktivnosti članov ZRVS Dovje-Mojstrana – izpiti, ki so združeni tudi s strelskim tekmovanjem

malo številne, tako da delo nemalokrat sloni na posameznikih, ki jim ni žal prostega časa za delo. Prav tako so ugotovili, da še vedno ni dobra kondicijska utrjenost vseh članov ZRVS.

Te in še druge ugotovitve bodo sedaj smernice za delo. Iz sprejetega programa je razvidno, da bo tudi tokrat dejavnost pestra in obsežna. Še naprej bodo skrbeli za izobraževanje in usposabljanje, pripravili bodo več predavanj in izpitov za vse člane, program bodo obogatili z obiski nekaterih kasarn, še naprej pa bodo nudili vso strokovno pomoč pri obrambni vzgoji prebivalstva v KS Dovje-Mojstrana.

Poživili bodo delo ZK v krajevni organizaciji, tesneje bodo sodelovali z mladinsko organizacijo, udeleževali se bodo proslav in manifestacij, športnih tekmovanj in še bi lahko naštevali.

Na letni konferenci so vsi navzoči člani ZRVS v celoti podprli predlog predsedstva občinske konference ZRVS Jesenice, da naj bo poleg rednega programa dela glavna usmeritev zveze rezervnih vojaških starešin v uresničevanju pobude tovariša Tita za utrjevanje kolektivnega dela, vodenja, odločanja in odgovornosti.

Ob koncu so še razglasili napredovanja in dobitnike raznih priznanj.

Janko Rabič

Uspešno delo v krajevni organizaciji ZRVS

Konec februarja je bila v prostorih gasilskega doma v Beričevem letna konferenca ZRVS, ki združuje organizacije ZRVS v treh KS in to Beričevo, Dol, Šentjakob. Tajnik organizacije Milan Runtas je podal poročilo o minulem delu in bodočih nalogah, tajnik občinske konference ZRVS Viki Ramovš pa aktualne zunanje in notranjepolitične dogodke.

Delo v preteklem letu je bilo pozitivno ocenjeno. Sodelovali so v vseh akcijah, ki so bile v krajevnih skupnostih, zlasti v NNNP 79, koordinirali delo z mladinsko organizacijo, osnovno šolo v Dolu in organizirali aktiv ZK v svoji organizaciji. Značilno je, da so se taktično orientacijskih vaj v letu 1979 udeležili vsi RVS obvezniki razen enega, ki pa se je vendarle udeležil dveh predavanj.

Letošnje taktično orientacijske vaje bodo izvajali skupaj z združenimi krajevnimi organizacijami ZRVS Črnuče in sicer četa, vod v obrambi, medtem ko bodo ostale krajevne organizacije v občini imele, četa, vod v napadu. Prve strokovne seminarje so že imeli. Razen tega bodo imeli pohod po azimutu na Korent z demonstracijo pehotne oborožitve, z izpiti iz topografije in streljanje. Na seminarju, kjer prikazujejo vojaške filme, in na vaje bodo vabili člane mladinske organizacije. Opozorili so, da bodo morali taktično nalogo reševati samo v sklopu svoje organizacije, ker ima vsaka organizacija ZRVS različne naloge.

Poleg navedenega nameravajo organizirati tudi dopolnilni program vojaško strokovno usposabljanje, ki ni v obveznem občinskem programu in razviti svojega prapora ob občinskem prazniku 24. junij.

S konference so poslali tovarišu Titu brzojavko za čim hitrejšo okrevanje.

Dušan Rebolj

Odločna med NOB in tudi danes

Njeno življenje je bilo burno. Leta 1939 se je znašla v Sremski Mitrovici. Doživela je bombardiranje Beograda in vse grozote, ki so bile s tem povezane. Potem je z možem in stricem prišla v Trbovlje, zatem odšla domov v Staro Oselico, vas nad Gorenjo vasjo nad Škofjo Loko, ki je bila pred vojno na stari italijanskojugoslovanski meji. Tam so jo že iskali Nemci, zato jo je stric Tone Peternel odpeljal preko italijansko-nemške meje. Mimo Smrečja in Podlipa je prišla v Ljubljano in od tukaj naprej v Šalko vas pri Kočevju, kjer je delala na terenu do leta 1942 kot aktivistka. Njeno delo pa ni ostalo prikrito, zato je maja 1942 odšla k partizanom v Zapadnodolenjski

odred. Otrok, ki ga je medtem rodila, je dobil tifus in umrl. Zraven drugih otrok je pokopan na Hinju. Ob prvi roški ofenzivi so se umikali proti Staremu Logu in Smu-

ki, kjer so jo skupaj z drugimi borci ujeli Italijani.

Odpeljali so jih v Žužembek in nato v Belgijsko kasarno v Ljubljani. Potem so jo odpeljali v taborišče na Rab, od koder je ušla skupaj z drugimi ženskami. Spet so jo ujeli in za kazen je morala v krste dajati mrtvake. Bila je v Rabski brigadi, potem pa je prišla do Kočevja, kjer je odšla v 9. brigado 18. divizije, v kateri je bila politdelegat voda, potem namestnik komisarja čete, namestnik komisarja 2. bataljona 9. brigade in nazadnje pomočnik komisarja 18. divizije. Bojevala se je s svojo enoto tako v Sloveniji kakor v Hrvaški, Gorskem kotarju, Vrbovskem, Srbskih Moravcih in drugod, pri nas pa po Dolenjski, Suhi krajini itd.

Pravi, da so ženske v SLO premalo vključene. Prav tako jih dosedaj niso pritegnili k delu v organizaciji rezervnih vojaških starešin. Zelo je bila zadovoljna, da so jo pred praznikom žena povabili na srečanje žensk rezervnih starešin, ki ga je za občino Ljubljana-Bežigrad priredil general Jože Seme. Izrazila je željo, da tudi žene želijo enakopravno sodelovati z moškimi v SLO in na vseh drugih področjih ljudske obrambe, kajti dosedaj so bile ženske odrinjene ob stran pri tem delu. Tokrat se mi je prvič po dolgih letih zgodilo, da sem bila kot ženski rezervni starešina povabljena na neko srečanje v okviru ZRVS.

Priprave novega zakona o ljudski obrambi podpira in želi, da so v njem določila, ki dajejo enake pravice tako za moške kakor za ženske. »Če smo lahko med NOB stali z ramo ob rami drug z drugim, smo ženske za to sposobne tudi danes.«

Živahna, nasmejana in odločna, kakršno smo poznali pred 35 leti, je Angela tudi sedaj.

Stevo Javor

Iz revolucionarnih dni pred šestintridesetimi leti

Spominska svečanost na Oklem

Kako globoko v naši zavesti so ostali dogodki iz našega narodnoosvobodilnega boja in revolucije, smo se lahko ponovno prepričali v nedeljo 24. februarja, ko se je ob 36-letnici tragedije na Oklem nad Ihanom zbralo več kot tisoč ljudi, da se poklonijo spomenu dvainsedemdesetim padlim borcem in aktivistom. Oklo je kraj ene izmed največjih tragedij štiriletnega boja proti okupatorju v domačinski občini in tudi letos so se v tej zapuščeni vasi zbrali preživeli borci in aktivisti, svojci padlih, mladina, številni borci in nekdanji aktivisti, predstavniki družbenega in političnega življenja ter občani.

V hladnem zimskem dnevu je vihralo 32 praporov borčevskih in ostalih organizacij, spominsko svečanost pa sta v imenu organizatorjev - občinskega odbora ZZB NOV Domžale, Krajevnega organizacije ZB NOV Ihan in Osnovne šole Ihan začela s pozdravi zbranim Anton Križaj in Slavko Povž. Med ostalimi sta še posebej poudarila pomen vsakoletnega spominskega srečanja in opozorila na našo dolžnost do tragično padlih tovarišev in tovarišic v zadnjem letu toliko zmagovitih bojev za našo svobodo.

Tovariš Jakob Tekavec-Izidor je zbranim orisal pomembne dogodke iz druge svetovne vojne, številne boje na območju naše občine in tudi težke trenutke same tragedije iz katere se je rešil še z nekaterimi soborci. V svojem govoru je poudaril velik pomen zmag, ki so jih dosegle slovenske brigade v zadnjih dveh letih boja, in med katerimi je bila tudi brigada Slavka Šlandra. Ta je namreč konec

Praporščaki borčevskih organizacij na žalni svečanosti na Oklem 24. februarja 1980

leta 1943 in v začetku leta 1944 izvedla številne akcije in med drugim likvidirala tudi orožniško postojanko v Motniku in Radmirju. Uspešno je delovala tudi Kamniško-zasavska terenska četa, ki je poleg ostalih malog bila zadolžena za varen prehod mobilizirancev preko Save in Dolenjsko.

Tudi delovanje terenskih organizacij je bilo v tem času močno razgibano in velikega pomena, saj je delovalo v takratnem Kamniškem okrožju 6 rajonskih in 79 vaških odborov OF, skoraj toliko je bilo odborov Zveze mladine, delalo je veliko gospodarskih komisij in mnoge partizanske delavnice, tiskarne

in bolnišnice.

Tovariš Tekavec je podrobno orisal tragične dogodke in opozoril, da je roka izdajalca tega usodnega dne pokazala kraj, kjer je neposrednem spopadu ali pa pozneje bilo ubitih 72 borcev, katerih večina je bila le nekaj dni prej mobilizirana in pripravljena za prehod preko Save.

Sovražnik je tako tesno sklenil obroč, da se je le redkim posretil preboj iz obroča, in da se je čez dva dni zbralo v Dešnu nad Moravčami le 17 borcev, vendar je bilo med njimi tudi nekaj takih, ki v trenutku napada niso bili na Oklem.

V mrzlem zimskem dnevu so se prisotnim ponovno vtisnili v spomin tragični dogodki in tudi pesmi in besede učencev pionirskega oddela Karel Destovnik-Kajuh iz Osnovne šole Ihan in članov Svobode, ki so sodelovali v kulturnem programu.

V minute tišine pa se je med kamniškimi zidovi nekdanje domačije plazil molk, opozorilo vsem, da se ne smejo nikoli več ponoviti časi takšnih tragedij, kot je bila 24. januarja 1944 na Oklem.

Mladinske pohodne enote, prapori, borci, aktivisti in občani so odšli proti dolini, toda s seboj so nosili spoznanje, položeno v srca, da morajo spomini na padle ostati vedno živi, kajti brez njihove žrtve ne bi bilo svobode in današnje samoupravne socialistične stvarnosti.

OBČINSKI ODBOR ZZB NOV
DOMŽALE

Kadar rjovejo viharji, drevesa se korenin zavedo... (M. Bor)

Letos, 16. aprila, bo minilo leto dni, ko so tišino popoldneva pretrgali strelji - zadnji pozdrav borcu. Na cvetje, ki so ga v jamo svojemu dobremu prijatelju in tovarišu Luku Piršu spustili pionirji osnovne šole Radomeljke čete, so položili k zaslužnemu počitku borca, ki je svojo mladost posvetil boju za osvoboditev zaslužene domovine, a po vojna leta obnovi domovine in napredku domačega kraja.

Tovariš Jože Pirš-Luka, borec Radomeljke čete že od poletja leta 1941, je vsa leta prestajal hude preizkušnje. Že oktobra 1941 je zaradi izdaje v bitki na Golčaju izgubil brata in mnoge tovariše. Sledila so dolga leta bo-

jev, padali so tovariši, v hudih bojih pa je marščalo tudi število ranjenih borcev, za katere je bilo potrebno poskrbeti. Tovariš Luka je iz trdega borca postal bolničar, ki je reševal življenja in lajšal bolečine.

Januarja 1944 je pod Kolovcem z zaupnimi tovariši zgradil bolnišnico Triglav, ki je pozneje dobila ime Lukova bolnica. V njej so našli zatočišče številni borci, ki sta jih nesebično zdravila dr. Mitja Kac in bolničar Luka - slednji ne le kot bolničar, temveč tudi kot človek, ki je z hudomušno in vedro besedo znal pregnati žalostne in grenke misli in buditi pri borcih upanje na lepše dni.

Toda tudi bolnišnica je bila izdana in 6. maja 1944 so

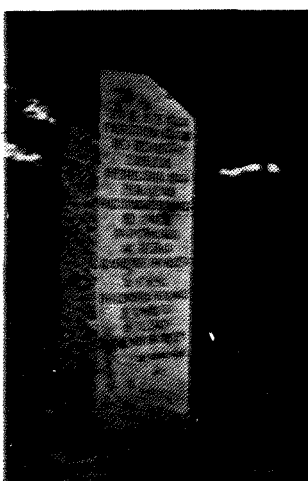
okupatorji ranjence zverinsko pobili, jih nekaj zažgali skupaj z bolnišnico, rešili so se le nekateri lažje ranjeni borci in tisti, ki so prebili nemški obroč. To izdajstvo je tovariša Luko in partizane v teh krajih hudo prizadelo. Toda Luka, pravi borec in komunist se ni smel predati malodušju, moral je vzdržati do konca.

Tako je prišel maj 1945 - prišla je svoboda. Tovariš Luka je z borci, ki so se v vojnih letih bojevali v gozdovih, spoznal, da boj še ni končan. Porušene slovenske vasi so potrebovale borce dela. Namesto za orožje je bilo potrebno poprijeti za orodje. In tovariš Luka je nesebično pomagal pri vseh delih.

Sredi Radomelj je s KO ZZB NOV postavil spomenik, ki bdi nad njegovimi padlimi tovariši, v gozdovih v Kolovcu, kjer so ostali žalostni ostanki požgane in razdejane bolnišnice, pa je uredil maketo in spomenik kot spomin in opomin, da hudih dni, ki so že zdavnaj za nami, tudi mlajši rodovi ne smejo pozabiti.

Njegovi dnevi so minevali v delu in načrtih. Kar 30 let je bil predsednik Krajevnega organizacije ZB NOV Radomlje, delal v občinskem odboru in opravljal številne družbene in politične funkcije.

Najbolje pa se je tovariš Luka počutil med mladimi

Spomenik padlim tovarišem v gozdovih v Kolovcu, postavljen sredi Radomelj

prijatelji - pionirji in mladinci. Kako rad je prihajal mednje v učilnice, jim pripovedoval o njihovih vrstnikih in najmlajšem partizanu Poliku, ki ga je imel še posebno rad. Na mnogih pohodih je vodil mlade v kraje, kjer so se bojevali in padli njegovi tovariši. V mlada srca je vsajal ljubezen do domače zemlje in gojil željo, da bi bili podobni mladini iz vojnih dni. Z mladimi je vsako leto sprejemal Kurirčkov pošto in pionirje - kurirje opozarjal na zasede in nevarnosti na poteh, ki jih je sam v težkih dneh tolikokrat prehodil.

OBČINSKI ODBOR ZZB NOV
DOMŽALE

Vinko Trinkaus

NAJMLAJŠI

4

«Ja!» je bridko zavzdihnil Hribšek. Žalost se mu je zarisala v krotke oči. «To me najhuje bremeni. Pravijo... propaganda. Pa sem slikal, kar so ukazali. Le nekajkrat sem bil na položajih, še preden je bilo vroče. Skoraj umrl sem od strahu. Imajo me za propagandista.»

Moral je Hribšku povedati, da je bil kurir, na postaji, da so ga pred tednom dni ranjenega ujeli. Ko so drugi partizani ugotovili, da Stani nikogar od njihovih znancev ne partizanov ne pozna, niso veliko spraševali. Edino, ko so hoteli vedeti - kako je na frontah. Lahko se je razgovoril. Vse tri fronte: vzhodno, zahodno, južno je prestavil bliže Berlinu. Zapornikom so pogledi zasijali. Ko pa so ugotovili, da je do Berlina, posebej z zahoda in juga še daleč, da se Nemci vse bolj zagrizeno, obupano branijo, niso mogli skriti razočaranja. Kot je Stani sklepal, niso računali s Hitlerjevo smrtjo, ampak s padcem Berlina. To pa bo zanesljivo pozneje, kot bodo njega ustrelili.

In morda še koga od teh, ki upajo, da bodo v ječi ali koncentracijskem taborišču pričakali konec vojne. Jetnik veseljak je začel govoriti, da ni boljše jedi, kot sta orehova potica in kuhana suha svinjina. S tem je razvnel pogovor o jedeh, ko so si začeli lačni jetniki zoprvati, katera jed je najboljša. To je izkoristil Hribšek, ki je pomignil Staniju, da sta sedla na pograd ob zamreženem oknu. Stani je videl, kako z zadrego in zvedavo Hribšek pogleduje njegovo levico. Na kratko mu je razložil, kako je bilo. Premolčal mu je edino

zadnji pogovor na gestapu in novico o smrti Kreisfuerherja Dörmleistra. Kot bi Stanijeva očitno večja krivda pregnala nekoliko Hribškovega strahu. Ni pa odgnala slabe volje.

«Smola, kako neumno sem bežal,» je tiho stokal Hribšek. Mrščil se je, odmajeval z glavo in v predahih cmokal z usti. «Mene edinega so zgrabili. Nisem šel rad k partizanom. Kot bi slutil, da bo naposled nekaj narobe. Ampak moral sem. Rekel sem si, čas je, da grem in pomagam, da bodo Nemci izginili. Že prej sem slutil, da nisem vojak. Zdaj to natanko vem. Edino, kar se vprašujem: naj bom tak, kakršen sem, značajan? Od mene zahtevajo - imena. Obljubljajo, da me bodo izpustili. Nekatere so spustili.»

Staniju se je razkrilo, kaj moti umirjenega gospoda, ki je hotel olikano, spodobno živeti. Pa ga je potegnilo v vrtnec. Zbal se je, da ne bi Hribšek zadnji hip klonil. Prijel ga je za roko in stisnil. Potem mu je šepetaje razlagal:

«Tudi od mene hočejo imena. Gestapo hoče imena, da bi razbil organizacijo, da bi se več Slovencev poslal v taborišče ali postrelil. Hribšek, meni se je posrečilo, bolj po naključju sem ubil policista. Pa pravijo, da bi me izpustili, če bi povedal za veliko drugih. Midva sva bila na terenu, nama so ljudje zaupali. Bova ljudi, ki so nama dali kruh, prenočišče, pomagali, bova zdaj te ljudi pobila?»

Hribšek je prestrašen trzil. Nekaj hipov je osupel strmel v Stanija, kot bi hotel ugotoviti, če se mu ni

Smučine izginejo, spomini na te težke dni ostanejo

Otroku so zaupali

Zima je proti koncu leta 1941 kazala svoje ostre zobe in taka – huda ostala vse do zgodovinskega 13. marca leta 1942. Do takrat je po uspelem napadu Šerčerjevega polbataljona na Lož (17. oktobra 1941 zaživel z novo ljudsko oblastjo partizanski Kožljek z Menišijo in širšo okolico, ki je segala preko Krma vse do Iga, poimenovana v »koželjsko republiko«. Sprostila se je vsa energija odpora proti fašističnemu okupatorju na Notranjskem, pri katerem so prav rakovski fantje s svojo **udar- no Rakovsko četo** odnesli zastavo NOG ne samo v te kraje, ampak tudi onstran krivične meje, Stajersko, Hrvaške in druge kraje, ter plačali ogromen krvni davek za našo svobodo. Začetek in razvoj NOG na Rakeku, Uncu, Slivcih, Ivanje selu in Lazah pa sega nazaj prav v to obdobje.

Rupnikova obrambna črta, ki se je z bunkerji in španskimi jezdec vili nad Rakekom in Ivanjim selom, ni predstavljala zaželene ovire italijanskemu napadalcu – ni pomagala pri obrambi domovine. Bila je izdana in predana, še preden so počile prve puške vojakov – branilcev. Italijani so prišli kljub temu, da odpora ni bilo, na Rakek zelo zmagoslavno in takoj začeli uvajati svoj rimski red. S puškami, na katerih so bili nasajeni bajoneti, so trgli znake na pošti in carini. Potem so po že izurjenem ceremonialu dvignili zeleno zastavo, za katero pa takrat niso verjeli, da se bo tako dolgo vila pod našim nebom.

Še danes mi je živo v spominu fantič – Kornov France iz Kota na Rakeku, kako teče ves zasopih po stopnicah proti Polakovi brivnici in naprej čez železniško nakladališče z »mavzerko« v roki v trenutku, ko so bili Italijani tik za njim. Osopeli opazovalci tega smo ga bodrili, kot da je na tekmovanju – on ali Italijani, s pritajenimi glasovi: France pohiti pohiti, še malo, Italijani so že na klanecu (ta fantič s puško je bil 17-letni Franc Mekina-Borut, nosilec Spomenice 1941, sedaj rezervni polkovnik, živi na Rakeku, borec Rakovske čete).

Otroci smo se te dni zbirali in nemo, a s prezirom opazovali početje Italijanov. Lahki so se poskušali hliniti in prilizovati. Nudili so nam kikiriki in bonbone. Prepričani so bili, da bomo željni teh dobrot pohiteli s stegnjenimi rokami. Toda zgodilo se je obratno. Naše roke so se v čudnem občutku ukradene svobode, v občutku protesta zvale v drugo stran – na hrbet stisnjene v pesti. In tako se je na Rakeku, Uncu, Slivcih, Ivanjem selu in Lazah začelo, in tako se je začelo po celi Sloveniji in Jugoslaviji. Postali smo vsi od otrok do odraslih ena velika družina puntarjev – družina borcev in aktivistov Osvobodilne fronte. Posebno moram poudariti enotnost krajanov. Kajti na ušesa Italijanov bi lahko prišlo marsikaj, toda v teh vaseh ni bilo, vsaj takrat, izdajalske roke.

Tudi pri nas doma ni manjkalo domoljubne vzgoje že pred vojno. Po zasedbi naše domovine pa se je ta vzgoja podvojila. K oblikovanju naše mlade osebnosti, predvsem pa zavesti, da se moramo upreti in zmagati, je prispevala svoj pomemben delež tudi meščanska šola na Rakeku, v katero smo hodili.

Zato je Okrožni komite KPS za Notranjsko s Francem Popitom-Joklom na čelu prav v

Franc Bombač-Zorko v Delnicah leta 1943

teh krajih Notranjske našel ugodna tla za svojo setev. Vzklile so prve partijske celice, skojevski aktivni in prvi odbori OF. Tudi nas najmlajših, ki smo takrat steli 14–15 let, niso pozabili. Vključevali so nas v mladinske aktivne OF, čeprav smo bili še za med pionirje. Po navodilih starejših partizancev, skojevcev in aktivistov OF smo opravljali aktivistična dela, ki jih starejši niso mogli predvsem ob policijski uri. Zbirali smo še razmetano ali skrito opremo in strelivo bivše jugoslovanske vojske, opravljali smo kurirske naloge po vasi in med vami, pisali smo gesla itd. Delovali smo pa tudi obveščevalno, predvsem po hišah, kjer so stanovali Italijani. To delo sem jaz opravljal še lažje, ker sem znal nekaj italijanščine, pa sem se lahko pogovarjal z vojaki.

Po naporni, nevarni, toda srečni vrnitvi starejšega brata Franceta iz Boke Kotorske, kjer je bil v jugoslovanski vojski podoficir, je tudi v naši hiši postajalo vse živahnije. Prihajali so Dušan Zorčev (Milčev), Tone Kovačev in mnogi drugi komunisti in aktivisti OF. Precej njihovih pomenkov je spremljala cela družina – zaupali so nam. Iz teh pogovorov in razprav, ki so včasih trajale zelo dolgo, smo lahko sklepali le to, da se pripravljajo nekaj velikega, nekaj zelo pomembnega, rekel bi celo odločilnega.

Zelo dobro pa mi je ostal v spominu dogodek. Res da smučine izginjajo, spomini, kot je ta, pa ostanejo. In ta je star 39 let, toda ostal je svež.

V naši hiši so kot v mnogo drugih hišah na Rakeku domovale smučiči. Vsi smo radi smučali, pa tudi Rakek je takrat slovel kot športni in smučarski center s svojo skakalnico v Delah. Bilo je proti koncu 1941. leta. Snega je bilo ravno prav za smuko, pa še suh je bil – pravi pršič. Brat France mi ukazal, naj se dobro oblečem s smučmi zglašim pri Zorčevih. On je nato odšel, ker je imel še neke

Milko Brožič-Mali, udeleženec smučarske patrulje

opravke. Kmalu po kosilu smo se podali na nevsakdanjo »smuko«. Na čelu te smučarske patrulje je bil Dušan Zore (partizansko ime Martin, kasneje komandir voda v Rakovski četi. Padel je 12. junija 1942. leta v Taborski steni na Kočevskem), za njim Franc Bombač (partizansko ime Zorko, kasneje komandir voda v Rakovski četi in komandant brigade, nosilec Spomenice 1941, sedaj živi v Postojni) in jaz. Smer našega smučarskega pohoda se mi je zdela nenavadna, nekam skrivnostna, ker smo navadno smučali na drugih terenih, največ pa v Delah.

Vzpenjali smo se, pa zopet spuščali in tako prispeli na cilj. Zastali smo na robu gozda. Mislim sem že, da se bomo po krajšem premoru vrnili, češ da smo opravili že neko opazovalno ali podobno zavarovalno nalogo. Toda oba vodiča sta me resno pogledala in skoraj hkrati spregovorila: »Milko, ti boš ostal tu na straži. Opazuj vse naokoli, predvsem pa smer proti Rakeku! Če opaziš Italijana, nemudoma pohiti za nama po smučini.« Še dobro se nisem zavedal vse resnosti naloge, sta že izginila v gozdu. Ko sem tako strmel v dolino, so me obhajale razne misli. Kar naenkrat mi je šinilo v glavo »orožje«, da, orožje sta šla pregledovat. Že sem mislil, tako neučakan in radoveden, zavoziti na smučino, toda resnost navodila, ki je zvenel kot ukaz, me je vrnila na moje prvo stražarsko mesto. Mračilo se je že, ko sta se vrnila. Hotela sta vprašati, če sem kaj opazil, pa sem ju prestregel z že izoblikovanim »odkritjem« – »Orožje sta pregledovala, kaj?« Se dolgo sem kasneje razmišljal o tem in še danes prav ne vem, zakaj sta se mi po krajšem obotavljanju vdala – **zaupala sta mi** (skladišče – skrivališče orožja v jami Kukava), in to mi je veliko pomenilo, ker sem imel občutek, da sem odrasel. To zaupanje mi je vtilo še večji pogum in v veliki

meri pomagalo kasneje, ko sem postal kurir Vosa in partizan.

Upali smo se upreti fašističnem zavojevalcu v času, ko je ta s svojo strategijo bliskovitě vojne zaslužnil doberšen del Evrope, in ko so njegove divizije dosegale na vzhodni fronti velike uspehe – zmago za zmago.

V takih okoliščinah smo se postavili po robu vsi, tudi otroci, kjer smo zaupali drug drugemu in zaupali smo sami sebi in sami v sebe. Taki smo lahko vodili NOV in revolucijo, čeprav v izredno težkih in zelo zapletenih pogojih. Zmagali smo in dosegli cilje, ki jih je načrtovala KPJ na čelu s tovarišem Titom.

Dolga bi bila vrsta borcev NOV in aktivistov OF iz omenjenih vasi krajevne skupnosti Rakek, med katerimi je bilo tudi veliko otrok – pionirjev in mladincev, ki so prispevali tudi svoj levji delež, nekateri tudi življenje, da bi vsako leto v svobodni domovini lahko praznovali svoj 13. marec. Dolge, predolge so vrste z imeni padlih na spomenikih NOB, živim opozorilo, da svoboda ni večna, če jo nečemo braniti.

Milko Brožič-Mali

Dušan Zorc-Martin, na tekmovanju na Jahorini leta 1940

zmešalo. Zbegano je odmajeval z glavo. Ni mogel doumeti, kaj mu dopoveduje Stani.

»Tako je to, Hribšek. Pobila! Midva! Ničesar ne spremeni, če ustreliva midva ali policisti. Če bi se namerilo, da me obsodijo na smrt? Bo kriv moje smrti tisti policist, ki bo najbolje meril? Ne, Hribšek: tisti, ki je odločil! Če poveste za imena, boste vi pobili ljudi, ki so vam pomagali. Prijatelje!«

Bilo je prehudo za umirjenega gospoda srednjih let. Najbrž nikoli ni pomislil, da bi koga ubil. Še kot partizan se je branil puške, pištole. Hotel je le pomagati. Najbrž le zamenjati nekoga, ki je bil več vojaka, da bi streljal Nemce. Očitajoče, skoraj sovražno je premeril Stanija in vstal. Vključil se je v skupino, ki je bila že nekoliko utrujena od sanjarij o dobrih jedeh. Ni govoril, le zamišljen je poslušal.

Stani je zaslišal hrup tovornjaka na jetniškem dvorišču. Ko je zaslišal namške klice, ki so priganjali, je zaslučil, da so pripeljali jetnike. Talce! Potem se je začel vpraševati, če nimajo v celjskem zaporu dovolj talcev? Odkod jih vozijo? Ni pa hotel preiščati, da jih bodo za Kreisfuehreja Dorfmeistra morda ustrelili več. Dvajset? Več kot dvojno ga že cenijo! Najbrž kar petdeset? Slutnja ga je tako vzburla, da se je previdno pomikal k vratom in čakal, da bo morda iz glasov na hodniku razbral, kaj se dogaja. Ni dolgo čakal, ko je zaslišal glasove. Nemško govorico, rezko, nekoliko živčno. Prihajali so tudi proti vratom. Naglo se je po-

maknil na sredino celice. Ječar je odprl in troje jetnikov je prestrašenih vstopilo v celico.

»Kako bomo pa spali?« se je oglašil koščen jetnik. Pomaknil se je h pogradi, kot da ga brani.

»Kak red pa je to. So vas danes ujeli?«

»Že decembra,« je rekel mlajši jetnik, močan fant s trmastim izrazom na licu. »Mehčali so nas kot vse. Rekli so, da gremo naprej. Najbrž v taborišče.«

Staniju so zaradi nezaceljene rane, čeprav je bil med jetniki najmlajši, pustili pograda. Legel je nanj, rad bi kadil, vendar bi cigareta spodbudila želje, kot bi jih spodbudil kos kruha. Za jutri, ko bo hudo, si je rekel. Vsaj majhno zadovoljstvo pred najhujšim.

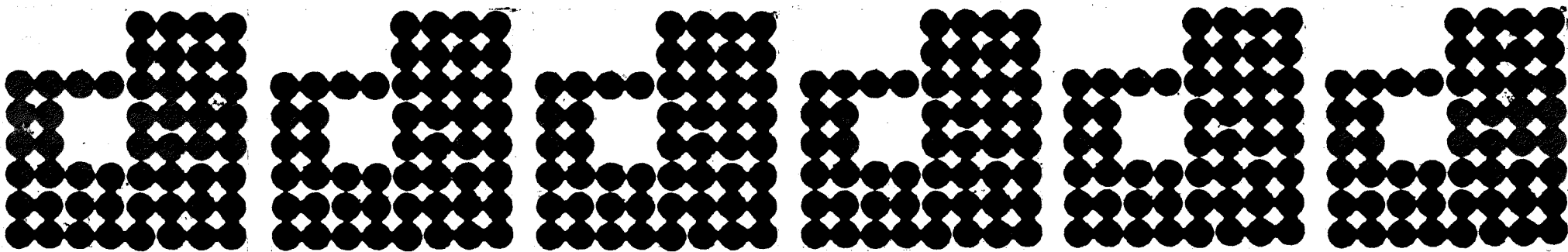
Ukradli so nam mladost, zdaj nam bodo še upihnili življenje, je s tesnobo premišljal. Nesrečna generacija, ki se je že v nemški osnovni šoli morala spoprijeti s tem, da vse razen računstva ne velja več. Ne zgodovina, zemljepis, najmanj pa jezik. Le prve mesece so še nekoliko trpeli, da so govorili po svoje, potem vse manj. V meščanski šoli v Trbovljah, kamor je Stani pred vojno hodil, so mu rekli, naj se zaposli. Podrlj so mu upanje, da se bo izšolal, določili so mu mesto, odločali bodo, kaj bo delal, počel. Med izbiro, naj gre v tovarno orožja nekje pri Bremnu, se je odločil za rudnik. V njem so delali že trije rodovi Babičev, on je začenjal – četrtega. Dve leti se je trudil, da je napravil najmanj, kar je bilo mogoče. Potem je zaslišal, da je Šlandrova brigada streljala na obrobju Hrastnika. Ni ga več strpelo. Če bi slutil, da ga bodo partizani tako

prijazno sprejeli, da mu nihče ne bo odkazoval manjvrednih del, da bo od trenutka, ko je dobil puško, borec, bi šel k partizanom že prej!

Nesrečen je premišljeval, da je prehitro odrasel, da pravzaprav nikoli ne bo odrasel človek. Za dolinske razmere je bil odrasel le tisti, ki je imel nekaj kovačev v žepu, se je lahko odpravil na veselico, se napil z vsemi ostalimi moškimi in tako dokazal, da ni več otrok. Drug dokaz, da je lahko šel zvečer z dekletom na sprehod. To ni bila več skrivalnica, ampak pravica odraslega. Obojega ne bo dočakal. Ustrelili ga bodo!

Smrti si ni znal zamisliti. Zmerom je bilo še nekaj nedoumljivega, neotipljivega, kar se je izmikalo razumu, spoznanji. Vse preneha, izgine, vendar kako, zakaj? Zlasti pa ta strah, tesnoba. Zakaj drhti, če ve, da ga bodo ustrelili? Odločil se je, da ne bo izdal, da bi si tako ohranil življenje. Sprijaznil se je s smrtjo. Ni vseeno, kako boli? Saj potlej ne čutiš ničesar. Tudi bolečina pred smrtjo ne more biti tako huda, da bi zaradi nje trepetal. Koliko je hujsih bolečin? Nekako jih je doslej zmagoval, misel na smrt pa ga sili v brezpomoč, razjeda njegove misli. Ko bi vsaj lahko prenehal misliti? Pa ne more. Kot bi se v začaranih krogih vračal zmerom nazaj, na poglavitno bolečino in skrb, kako bo zmogel? Seveda bo. Ampak zakaj je tako hudo? Zakaj takih bolečin ni občutil pred bojem? Nekateri so jih, on ne. To so si razlagali z njegovo mladostjo, tudi veseljaško prismuknjenostjo.

(Se nadaljuje)

DELO

Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine.

Izdeluje enobarvne in večbarvne klišeje v najmodernejši tehniki.

Časopisno in grafično podjetje,
Ljubljana

V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnica in plastificirnica.

Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«, Teleks, Naši razgledi, revijo Avto, revijo Stop, revijo Jana, Zabavnik

Loterijski zavod Slovenije
Ljubljana, Beethovnova 11

Čisti dohodek od iger na srečo, ki jih prireja

LOTERIJSKI ZAVOD SLOVENIJE,

se uporablja za financiranje socialno humanitarnih organizacij in organizacij s področja telesne kulture v Sloveniji.

Zato sodelujte tudi vi v igrar

LOTERIJSKEGA ZAVODA SLOVENIJE

Elektronabava

specializirano trgovsko, izvozno-uvozno podjetje z elektrotehničnim materialom, p. o. LJUBLJANA - Titova 40

Predstavništva: Beograd, Čačak, Maribor, Novi Sad, Novo mesto, Osijek, Rijeka, Zagreb.

Nudi pod ugodnimi pogoji elektrotehnični material in opremo vseh jugoslovanskih proizvajalcev.

Izvaža in uvaža ves elektrotehnični material in opremo ter opremo za industrijo.

paloma

sodobna
higiena

žepni robčki

sladkogorska

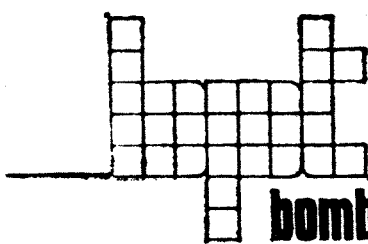
paloma

higienski
papirji

serviete in seti

sladkogorska

bombažna predilnica in tkalnica tržič n. sol. o.

64290 TRŽIČ, Cesta JLA 14

telefon (064) 50-571

telex YU TR BPT 34507

Bombažna predilnica in tkalnica Tržič v svoji industrijski prodajalni v sklopu

potrošniškega centra »Deteljica« v Bistrici pri Tržiču prodaja po ugodnih

cenah tiskano, barvano in beljeno posteljnino in metrsko blago za posteljnino. Odprto vsak dan med 8.30 in 19. uro; ob sobotah in dnevih pred prazniki med 8.00 in 13.00 uro

V SPOMIN

Karel Prušnik-Gašper

V nedeljo, 16. marca 1980, je umrl po kratki in hudi boleznii partizan Gašper. Poslavljamo se od njega, ki smo mu še pred dobrim mesecem dni voščili zdravja za sedemdeseti rojstni dan.

Karel Prušnik-Gašper se je rodil 7. februarja 1910 v Lobniku nad Železno Kaplo. Že kot šolar je zlasti v plebis-citnih dneh občutil strup nemške nacionalistične mržnje in šovinistične nestrpnosti do Slovencev. V letih 1927-1929 je hodil v kmetijsko šolo, potem pa je bil na praksi v Svici. Se kot mladenič se je vključil v slovensko ljudsko prosvetno delo. Bil je tajnik prosvetnega društva Zarja v Železni Kapli, vodja moškega pevskega zbora, igravec in režiser. Kot razgledan in razgiban kmečki fant, ki je rasel v delavski sredini, se je vključil v napredno delavsko gibanje; postal je član socialistične mladine, leta 1934 pa član KP Avstrije.

V narodnoosvobodilno gibanje se je Prušnik vključil, kakor hitro se mu je ponudila prva priložnost. Poleti 1942 sta prva aktivista OF, Johan Županc in Stane Mrhar prišla z Gorenjske in začela organizirati odbore OF v okolici Železne Kaple, na Obirskem, v Beli, v Selah in v Podjuni. Kot aktivist OF je Prušnik delal do novembra 1942. leta, ko je gestapo odkril organizacijo in je Prušnik ob aretaciji pobegnil v gozd. Preko terena je v nekaj dneh dobil novo zvezo s prvo koroško partizansko četo. Od 3. decembra 1942 do februarja 1943 je bil borec v četi, potem pa je postal politični aktivist s partizanskim imenom Gašper. Bil je okrajni in okrožni aktivist, organizator tehnik in zvez; marca 1944. leta pa ga je IO OF Slovenije imenoval za sekretarja pokrajinskega odbora OF za Koroško, obenem pa je postal član oblastnega komiteja ZK KPS za Koroško. Te funkcije je opravljal do zloma Nemčije, maja 1945 pa je bil izvoljen za podpredsednika v Pokrajinski narodnoosvobodilni odbor za Koroško.

Tovariš Gašper je bil vzor požrtvovalnega in predanega tovariša, ki mu nobena naloga ni bila pretežka. Kot organizator je uspešno opravljal naloge na vseh območjih Koroške. Na Koroškem, med koroškimi partizani in domačini je Gašper veljal kot zgled borbenosti, odločnosti in hrabrosti.

Gašperjev lik in pojav je posebnega, izrednega pomena za razvoj in potek koroškega partizanstva, posebno v njegovem vzhodnem delu.

Zgodovina koroškega partizanstva je neločljivo povezana z Gašperjevo osebnostjo. Bil je osrednja oseba protifašističnega boja na Koroškem in je odločilno vplival na razvoj in potek teh zgodovinskih dogodkov. S svojim vsestranskim delom kot borec in aktivist je vtisnil poseben pečat koroškemu partizanstvu.

Po umiku JLA s Koroške junija 1945 je Gašper ostal med svojimi ljudmi kot politični aktivist in organizator političnih akcij med Slovenci. Zato so ga preganjali Angliji in avstrijske oblasti. Leta 1947 ga je angleško okupacijsko sodišče dvakrat obsodilo. Tako je trikrat v svojem borbenem življenju kot kaznjenc trpel v zloglasnem graškem zaporu Karlau.

Kot revolucionar je Prušnik bridko okušal preganjanje vseh mogočih režimov - klerofašističnega, nacističnega

pa tudi angleških in avstrijskih »demokratov«. Po podpisu avstrijske državne pogodbe leta 1955 je bil tovariš Prušnik spet v prvih vrstah vseh onih, ki se vztrajno borijo za narodnostne pravice koroških Slovencev v Avstriji. Vsa leta je bil predsednik Zveze koroških partizanov v Celovcu in član politične, gospodarskih, kulturno-prosvetnih in drugih organizacij na Koroškem. Udeleževal se je kot organizator, publicist, lovec, planinec in čebelar ter dosleden in udaren borec za pravice zatiranih Slovencev na Koroškem.

Na izkušnjah skupnega fašističnega boja je Gašper razvijal in nadaljeval vsa povojna leta tradicije tega boja in bil eden vidnih ustvarjalcev politike mirnega in enakopravnega sožitja obeh narodov na Koroškem. Organiziral je številna srečanja avstrijskih in slovenskih partizanov ter pomagal organizirati srečanja borcev avstrijskih bataljonov, ki so se bojevali v sestavi NOV in POS.

Kot razgledan in napreden človek se je Gašper zavzemal za prijateljsko sodelovanje med Jugoslavijo in Avstrijo na principih enakopravnosti in obojestranskega spoštovanja državne suverenosti. Boril se je za stališče, naj bo izpolnjevanje obveznosti 7. člena avstrijske državne pogodbe in enakopravno tretiranje koroških Slovencev v Avstriji most in pogoj za vzorno sodelovanje dveh sosednjih držav in prenosni člen kulturne izmenjave dveh sosednjih narodov.

Zgodovina nas uči, da ima vsak narod in vsako obdobje velike može in svoje junake. Junaštvo je različnih vrst - od tistega na bojišču, do odločnosti, klenosti in močnatosti. Med koroškimi Slovenci je sodil Gašper v vrsto takih mož. Bil je hraber partizanski borec, junak koroškega partizanstva, vse življenje pa plodovit politični delavec, ki si je upal pogledati resnici v oči, pa če treba tudi trpeti za pravico in resnico.

Iščem naslove

Rad bi izvedel za naslove soborcev in ranjencev, ki so sodelovali v bojih za Reko, in tistih, ki so bili ranjeni na Koti 499 28. 4. 1945 in so se zdravili v vojni bolnišnici 4. armije v Crikvenici. Prosim preživle tovariše, da se mi oglašijo, če je to mogoče. Sprašujem za Franca Vilmana-Francova, Eda Fajferja-Francova, Romana Curkoviča-Josova, Jozeta Kosirja-Gregorova, Boža Božina-Matina, Alojza Kozelja, Ferda Lesnika-Ferdova, Antona Cibaška-Francova, Ferdinanda Pečnika-Karlova, Rudolija Gradišnika-Simonova, Vilhema Turušića-Arturova, Franca Vratnarja-Antina, Filipa Brozoviča-Lukina, Pera Batinica-Ivanova, Franka Jelića-Mikelova, Ivana Miletića-Ivanova in Jakova Marino-viça.

Zelo bom hvaležen vsakemu, ki se mi bo oglasil.

Tica Blagodar
Njegošev trg 8,
59000 Šibenik

Prošnja za naslove

Tovariš Abdone Niedu, borec 17. SNOB Simona Gregorčiča, prosi vse tovariše te brigade, ki se ga spominjajo, da mu pošljejo svoje naslove na: Abdone Niedu, Za gradom 17, 62000 Maribor.

Tovariš Niedu je po rodu Italijan in je do vstopa v NOV stanoval v Trstu. K partizanom je odšel z bratom, ko je bila 17. brigada na Krasu. Sodeloval je v bojih na Krnu, na Trnovem pri Gorici in v pouličnih bojih v Trstu.

OO ZZB NOV Tolmin

Tretja Krajiška brigada

Odbor 3. Krajiške brigade v Zagrebu prosi vse pripadnike te brigade, da pošljejo svoje naslove zaradi ustanovitve sekcije v Ljubljani. Znano je, da živi na območju Ljubljane več nekdanjih borcev, ki bi bili lahko združeni v predlagani sekciji.

Prosimo, da čimprej sporočite naslove na: Mestni odbor ZZB NOV Ljubljana, Ljubljana, Komenskega 7.

Janez Barborič

Janez Barborič se je rodil 1931. leta v Celju. Novinarsko delo je skusil pri Slovenskem poročevalcu in Delu v Ljubljani v letih 1956-1961, kot diplomirani inženir metalurgije pa se je strokovno uveljavil v Železarni Štore v letih 1963-1974, o čemer ne govori le pomembnost del, ki jih je opravljal, ampak tudi njegovi strokovni članki s področja livarstva.

Svoje družbenopolitično delo je Janez Barborič zastavil kot skojevca že leta 1946 in ga nadaljeval v zvezi komunistov, zvezi sindikatov, socialistični zvezi delovnega ljudstva in kot skupščinski poslanec. Zaradi uspešnega opravljanja vrste družbenopolitičnih funkcij v zvezi sindikatov od občinske do zvezne ravni, je bil leta 1973 izvoljen za predsednika republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije, ponovno pa so ga na to funkcijo izvolili za štiri leta na 8. kongresu Zveze sindikatov Slovenije leta 1974. Podpredsednik Zveze sindikatov Jugoslavije je bil od maja 1978 do aprila 1979. leta.

Janez Barborič je prejel leta 1976 zlati znak Zveze sindikatov Slovenije in red dela z rdečo zastavo. Na letošnjem srečanju samoupravljalcev v Kragujevcu so mu podelili diplomu kluba samoupravljalcev.

Življenjsko pot Janeza Barboriča označuje družbenopolitično delo, predvsem v zvezi sindikatov. Urnik delovnega dne so mu narekovale naloge, ki so zlivale v skupni imenovalec: uveljavljanje vloge delovnega človeka in občana v socialistični samoupravni družbi. Kadar je šlo za razreševanje konkretnih vprašanj, je z odprtostjo dopolnjeval svojo doslednost. O sebi pa ni maral govoriti - tudi o svoji zahrbtni bolezni ne, čeprav je sam zanjo vedel, ko so jo sodelavci le slutili.

To je bil njegov prispevek skupnosti in to nam zapušča.

Vabilo

Krajevni organizaciji Lonjer, Katinara pri Trstu VZPI - ANPI, združenje aktivistov osvobodilnega gibanja, športno društvo Adria in prosvetno društvo prirejajo dne 23. marca 1980 ob 15. uri spominsko svečanost ob 35-letnici napada na Lonjer in 35-letnici osvoboditve. Vabimo vse bivše borce in aktiviste, ki so delovali na tem področju, da se udeležijo proslave.

Vrnite knjigo

V Mariboru sem nekomu posodil knjigo Zbor odposlancev v Kočevju. Knjiga ima posvetilo tovarne Metalna.

Prosim tistega, ki ima to knjigo, naj jo vrne na naslov: Jože Gabrijelečič, Ferkova 15, stanovanje 46, 62000 Maribor

Mara Letonja-Pograjc

Dolga je bila pot

3

Naše vrste se redčijo

V taborišče so prihajali dnevno novi transporti in je bilo stalno polno. Če je bilo že prepolno, so židovske transporte vozili iz vlaka naravnost v krematorij oziroma v plinske celice. Mnogokrat smo opazovale, kako so vozili kamioni v razmaku po nekaj minut mimo taborišča proti krematorijem. Na kamionih so bili pomešani moški in ženske, večkrat tudi z otroki, zato smo vedeli, da gredo v plinske celice. Nismo se o tem pogovarjale, le mrki polgledi, rahlo prikimavanje je govorilo, da vemo, kakšna je usoda ljudi, ki jih vozijo mimo. Branje motorjev nam je zvenelo kot mrtvaški marš, ki ni utihnil ves večer in vso noč. Krematoriji so delali s polno zmogljivostjo.

V takšnih in podobnih situacijah, ko so tudi v taborišču izvedli razne racije in pobirali najbolj oslabele ter jih vozili v plinske celice, je morala izredno padla. Da bi pregnali moreče vzdušje, ki je še bolj pritiskalo ob večerih, smo zbrale vse moči in začele peti slovenske pesmi.

V taborišču je bila tako velika umrljivost, da pet krematorijev, posebno kadar so dodatno sežigali ljudi celotnih transportov, kljub velikim zmogljivostim, večkrat ni zmoglo pospraviti vseh trupel. Takrat so trupla zvozili na kupe, jih polili z bencinom in jih sežgali na prostem. Smrad po ožganem mesu in kosteh se je širil kilometre daleč in žareči sij kresa iz človeških trupel je grozeče vpil po maščevanju.

Tudi naše vrste so se nenehno redčile. Najprej so omahnile v smrt starejše ženske in matere. Njih je poleg fizičnih naporov, lakote in žeje, ubijala tudi stalna žalost in skrb za njihove otroke. Največkrat niso vedele, kam so jim Nemci odpeljali otroke in ali so sploh še živi. Naša stalna medsebojna pomoč je bila poleg fizične pomoči tudi dviganje morale. Vse novice, ki smo jih zvedele od novih transportov, tako o uspehih ruske armade kot naših partizanskih enot, smo širile med internirankami in povezovala z našo osvoboditvijo in vrnitvijo domov. Če nam je uspelo vrniti obupanki vero in upanje v vrnitev, smo jo s tem rešile, če nam to ni uspelo, smo jo v dveh ali treh tednih zanesljivo izgubile. Tu se je zelo nazorno kazalo, koliko močna volja v življenju zmaguje. Po enem letu nas je od našega transporta, ki je štel 56 žensk, ostalo živih le še sedem. Od transporta, ki je prišel v Osviecim za nami, menda konec avgusta ali v začetku septembra 1942 in je štel 333 žensk, je po štirih mesecih živelo le še 16 žensk. Seveda pa to še ni bila končna številka preživelih. Tudi ta podatek precej nazorno pove, kaj je bil Auschwitz.

Glad in žeja

Hrana je bila zelo slaba, količine premajhne, pripravljena zelo nehygienjsko. Pomanjkanje hrane smo tem bolj občutili, ker smo morale težko delati, zato smo bile fizično zelo izčrpane. Pri velikosti 162 cm sem tehtala slabih 40 kg, druge pa tudi ne več. Hrano so v kotlih dovažali pred vhode blokov. Zjutraj smo dobivale približno po četrt litra zelenkasto rjave tekočine in največkrat nismo vedele, ali naj temu rečemo čaj ali črna kava, seveda vse brez sladkorja. Opoldne so nam dali približno pol litra skuhane ječmenove kaše ali rumene kolerabe sesekljane na kose in skuhane z malo moke, včasih je bil namesto kolerabe razkuhan in neolupljen krompir ali na debelo zrezano zelje in podobno. Posamezne, prej navedene jedi so bile na jedilniku po ves mesec oziroma kolikor časa je trajala sezona zanje in skoraj pa so morali stati pri glavnem prazniku, naprimer za božič smo dobile cel kuhan krompir. Tega smo bile izredno vesele. Nimalokrat smo našle v kolerabi, zelju in drugih kuhanih zelenjavah gosence, v kropirjevi juhi slamo in druge smeti. Le to smo odstranile, hrano pa pojedle, saj drugega ni bilo moč dobiti, a živeti smo hotele. Večerja je bila iz kosa slabega črnega kruha, to je bil hkrati tudi celodnevni obrok kruha, ki pa smo ga pojedle vedno kar zvečer. Zraven je bila žlica marmelade iz pese, kar so nam dali kar na kruh. Poleg tega smo dobile še enako pijačo kot za zajtrk.

Hrani je bil primešan tudi brom, zato je bila umrljivost žensk še večja. Zaradi takšne prehrane smo vse ženske imele drisko skozi vso dobo bivanja v taborišču. Ta težava je bila toliko večja, ker je bilo stranišče nekaj sto metrov oddaljeno, na kraju židovskega oddelka. Zato je bilo vse taborišče kljub stalnemu čiščenju vedno ponesnaženo.

Vode v taborišču ni bilo. V kuhinjo je bila speljana po ceveh od neke daleč, ponoči pa je tekla po kakšno uro tudi v straniščih, da je odplaknila vse odpadke. Vsako približanje kuhinji je bilo strogo prepovedano in vsak poskus kraje vode je bil zelo tvegan. Vendar je strašna želja večkrat le premamila katero, da je poskusila ukrasti malo vode. Treba je bilo le za hip postaviti pod curek vode posodo, ki smo jo stalno nosile s sabo za hrano. Za te posode smo zelo skrbele, da smo obdržale vedno iste. Čeprav jih nismo mogle pomivati in smo jih kar polizale ali obrisale s travo kje na polju, so bile vseeno bolj čiste kot druge, ki so bile pomite v vedru vode, včasih po več sto, med njimi tudi takšne, ki so se valjale po blatu v taborišču. Krajja vode je imela za posledico hude telesne kazni, pretepanje ali premestitev v kazensko kolono. Tam je bilo delo še slabše in zmanjšani že tako pičli obroki hrane. Včasih so jih obešali tudi za roke pri glavnem vhodu v opomin vsem drugim ali pa so morali stati pri glavnem vhodu od treh do 24. ur. Enako so kaznovali za pobiranje odpadkov zelenjave v okolici kuhinje ali za kakršnokoli krajo in zaužitje zelenjave na polju, kjer smo delali.

Spominjam se, kolikokrat smo se žejno ozirale v oblake, če bo nevihta, da bi tako zmocile naša izsušena usta. Včasih se nam je želja izpolnila in smo nalogile v razpostavljene posode malo dežja.

Hudi nalivi so nam namesto s čisto deževnico postregli tudi s blatno brozgo, saj se je v posode natakala tudi iz blatnih tal. Počakale smo, da se je gostota usedla, nakar smo vodo z vrha popile. Pomagale smo si tudi s tem, da smo premočene, čeprav umazane predpasnike ozele v posodo in vodo spile.

Poleti 1942 smo delale pri žetvi. Bila je neznosna vročina in ženske so umirale od žeje. Nismo več govorile in nekaterim se je bledlo. Le-te smo pred opazovanji paznikov prikrivale, kolikor se je dalo. Pazniki so imeli zase v zaprtih kotličih s sabo čaj in so ga dajali piti tudi svojim psom, pri tem pa so mirno gledali, kako so od žeje padale žrtve. Kosilo so nam pripeljali na polje in pripravili delitev v senci redkih dreves. Ko so nas z zvijgom piščalke poklicali, smo v neposredni bližini zagledale mlako, ki je bila vsa zelena.

V hipu smo popadale na trebuhe, razgrnile zelenilo in pričele piti. Udarci paznikov so padali čez naše hrbte, vendar se nismo dvignile, dokler se nismo napile oziroma dokler nas niso napadli psi. Misel, da je bolje umreti od vode kot od žeje, je v tistem trenutku prevladala. Tudi za umivanje ni bilo vode. Če smo se v trojki lahko odrekle enemu jutranjemu ali večernemu obroku čaja, smo se vse tri s tem umile, druga dva obroka pa smo složno popile. Pri tem smo za umivanje čaj dobesedno izrabile. Blatne noge smo zvečer na postelji sede osušile in jih nato zmencale. S tem je bila največkrat vsa telesna nega opravljena, saj drugih možnosti razen v dežju, ni bilo. Obleko so nam menjali vsako četrletje enkrat, skopali oziroma tuširali pa smo se lahko v enem letu le dvakrat, pa še za to je moral biti poseben razlog (razuševanje, striženje). Frizirati se nam ni bilo treba, saj so nas vse do kože postrigli.

(Se nadaljuje)

Mladina, ko vstopaš...

V vseh obdobjih govorimo tudi o mladini in o njenem deležu, ki ga je prinesla k življenju skupnosti. Prvotna predhodnica današnje zveze socialistične mladine je bila organizacija SKOJ, samostojna organizacija, ki je podpirala delo KP. Seveda je bilo njeno delo ilegalno. Po udaru kralja Aleksandra januarja 1929 je doživela hude udarce. V tem času je padlo sedem sekretarjev SKOJ. Začel se je policijski teror.

Ob začetku druge svetovne vojne so mladi stopili v narodnoosvobodilni boj. Odšli so v gozdove in se z ramo ob starejših borbih bojevali vse do zmage.

Na prvem kongresu decembra 1941 v Bihaču je nastala organizacija USAOJ, ki je povezovala vso napredno

dročje raznih interesnih dejavnosti, v katere se vključuje večina dijakov naše šole. Imamo aktivno in uspešno šolsko športno društvo, marksistični in literarni krožek.

Koliko članov je v osnovni organizaciji in kako je z njihovo aktivnostjo?

Imamo približno 550 članov. Žal so premalo aktivni v sami osnovni organizaciji. Sicer pa se s podobnimi problemi srečujejo tudi po drugih ljubljanskih šolah.

Kakšni so vaši načrti za bližnjo prihodnost in kakšni so dolgoročni plani?

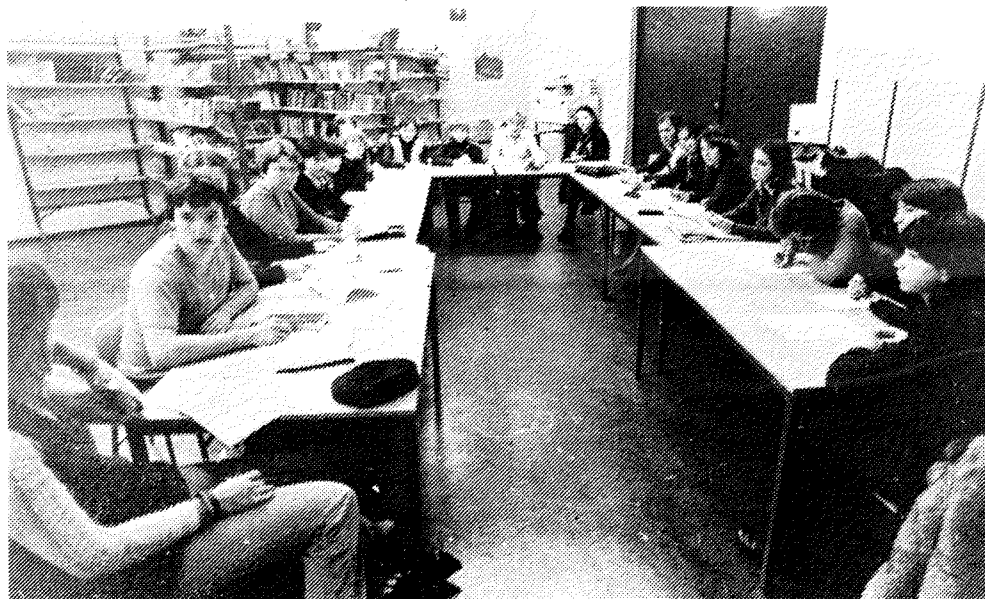
Načrtujemo organizacijo kulturnega tedna, ki bo predvidoma aprila, sprejem dijakov pobratene beogradske Šeste gimnazije in tekmovanje za najboljši razred, tako

šo gimnazijo preimenovali po Maksu Percu, narodnemu heroju. To namero smo opustili zaradi prehoda na usmerjeno izobraževanje. (Na spominski plošči pred vhomom v stavbo gimnazije pa vstopajočega ustavijo besede: »Mladina, ko vstopaš, se spomni na borbo in žrtev tovarišev in na rodnega heroja Maksa Perca za svojo svobodo.«)

Borci nam tudi večkrat pripovedujejo o narodnoosvobodilnem boju.

Kaj bi lahko pripomnili k razvoju bratstva med našo gimnazijo in pobrateno gimnazijo v Beogradu?

Lani smo se pod pokroviteljstvom radio-televizije Beograd pobratili z Usmerjenim centrom za knjižničarstvo (bivša Šesta beogradska

Aktiv pionirjev mladincev – dopisnikov v šolah občine Moste-Polje na eni svojih rednih delovnih sej. Vodi jo dijak gimnazije v Mostah Marko Pečauer (drugi z leve).

mladino, ne le komuniste.

Svoboda. Domovino je bilo treba obnoviti. V graditvi je tudi mladina prišla za delo, in predvsem mladina!

Leta 1946 se je USAOJ preimenovala v Ljudsko mladino, ta pa se je čez dve leti združila s SKOJ in potem postala Zveza ljudske mladine Slovenije. Leta 1974 pa je nastala Zveza socialistične mladine Slovenije. Toda ni spremenila samo svojega imena. Določila si je tudi nove naloge: zagotoviti udeležbo mladine v vseh akcijah, sodelovanje v samoupravljanju, razvijanje socialistične družbene zavesti, vzgoja solidarnosti in odnosa do dela.

Delo mladine je organizirano v osnovnih organizacijah, tako v šolah, krajevnih skupnostih, organizacijah združenega dela, občinah.

Na šesti gimnaziji v Ljubljani deluje osnovna organizacija ZSMS. O njenem delu sva se pogovarjala s predsednikom predsedstva te organizacije Mihom Juhartom, dijakom tretjega letnika.

Na katerem področju ste najbolj aktivni?

Največ pozornosti posvetimo urejenim, tovariškim in zdravim odnosom med učitelji in učenci naše šole. Poleg tega imamo široko po-

po uspehu kot po splošni aktivnosti. Skušali bomo izboljšati splošni učni uspeh šole. Glede dolgoročnih načrtov pa... pripravljamo se na kar največjo aktivnost pri prehodu na usmerjeno izobraževanje. Trudimo pa se še izboljšati odnose znotraj šole.

Ali se čutite enakopravne v fronti socialističnih sil?

Da. Lahko rečem, da je pri nas sodelovanje osnovne organizacije v samoupravnem življenju šole zelo dobro razvito. Sodelujemo tudi z ostalimi družbenopolitičnimi organizacijami na šoli.

Kakšna je naloga mladih komunistov v vaših vrstah?

Naloge mladih komunistov so take kot naloge ostalih mladincev, le da moramo komunisti dajati zgled ostalim za delo v mladinski organizaciji in tako v razredni skupnosti. Pri nas predlagamo v zvezo komunistov tiste, ki so s svojim delom v osnovni organizaciji dokazali, da jim lahko zaupamo.

Ali morda sodelujete tudi z borčevskimi organizacijami?

Z borci dokaj uspešno sodelujemo. Pomagali so nam na primer takrat, ko smo na-

gimnazija). Tako je delegacija naše šole oktobra obiskala Beograd, Beograščani pa nam bodo obisk vrnili aprila. Ta obisk bo delaven, saj nas bodo seznanili s svojimi izkušnjami v usmerjenem izobraževanju. V juniju načrtujemo skupno mladinsko delovno brigado, ki bo odšla na akcijo PST '80 v Ljubljani. V našo brigado bodo poleg Beograščanov vključeni tudi dijaki Usmerjenega centra za hotelirstvo in gostinstvo v Zagrebu (bivša Šesta zagrebška gimnazija), s katerimi smo tudi pobrateni. Tako bomo naše prijateljske odnose še razširili.

Ste bili kdaj za vaše delo nagrajeni?

Da. V letu 1979 smo prejeli bronasto značko OF kot priznanje za dolgoletno in uspešno sodelovanje s KS Moste.

In kaj vas v sedanjem družbenem trenutku najbolj žuli?

Na področju izobraževanja bomo sprejemali vrsto novih zakonov. Zdi se mi, da smo o njih premalo obveščeni in neseznanjeni z njihovo vsebino. Tako na primer še danes ne vemo, kakšno usmeritev bo imela naša šola jeseni.

Marko Pečauer
vodja aktiva dopisnikov iz Most

Že v nekaj številkah našega časnika omenjamo razpis nagradnega natečaja Bogo Flander-Klusov Joža. Če se še niste odzvali, premislite. Rok pošiljanja prispevkov do 1. maja bo hitro mimo!

Zgodilo se je v NOB

Dogodki iz vojne so živi spomini zgodovine. Hrabro so si naši predniki izbojevali svobodo, hrabro, kot zna biti hraber samo mali narod, ki veruje v ideale lepšega pravičnega sveta.

Vasica Strmica pri Postojni leži sredi ravnega bogatega polja, na obronku se začenja gozd. Bila je pravo zavetje partizanov. Iz bližnjih gozdov so zvečer prihajali partizani na dogovorjena mesta, kamor so jim vaščani prinašali hrano in obleko. Med aktivisti, ki so skrbeli za prehrano, so bili tudi moji trije strici. Tudi tu so se našli izdajalci. Zatožili so Nemcem, da se v vasi nekaj kuha.

V jesenskem večeru, ko so fantje že pogledovali na uro, kdaj bodo prinesli hrano na javko, je v hišo stopila ženska, ki se je izdajala za partizanko. Ni bila seznanjena z vso dejavnostjo vasi. Dejala je, da partizanski štab pripravlja druge naloge za naslednjih nekaj dni. S seboj je nosila seznam tistih vaščanov, ki so sodelovali s partizani.

Dremala je še vasica v jesenskem jutru, ko so prihrumeli nemški tovarnjaki. Razbijali so po vratih še spečih vaščanov in zahtevali, da se takoj pripravijo za odhod. V rokah so nosili seznam, ki ga je prejšnji večer imela tista ženska. Spoznali so: bila je izdajalka. Moške so strpali v tovarnjake in jih odpeljali. Nikoli več jih nihče ni videl. Umrli so v koncentracijskih taboriščih.

Danes pred hišo mojih treh stricov stoji spomenik z imeni vseh, ki so jih tistega dne odgnali v koncentracijska taborišča.

Stara mama vedno konča svojo pripoved z besedami: »Tega ne bi hotela nikoli več doživeti.«

MANUELA BOŽIČ 6.b
OŠ Drago Bajc
Vipava

Bili smo tovariši

Koliko ste bili stari, ko se je začela vojna? Star sem bil trideset let.

Kje ste se borili med vojno? Največ sem se boril v zahodnem delu Primorske.

Kakšne naloge ste opravljali? Bil sem tudi orožar Briškobeneškega odreda.

Ste bili kdaj ranjeni? Enkrat.

Kaj vam je iz vojne najbolj ostalo v spominu? Najbolj mi je v spominu ostalo tovarštvo, ki je vladalo med vojno. Kakšni tovariši smo bili! Rad se spominjam tudi kapitulacije sovražnika, ko smo prikorakali v osvobojeno Gorico. Od borcev pa mi je ostal najbolj v spominu Emil Vendramin. Bil je eden najbolj pogumnih v Kojškem. Ni bilo naloge, ki je ne bi opravil. Spominjam se, v Kojškem so bili tri dni Nemci in Mongolci. Povsod so postavili izvidnice. Nihče si ni upal nesti partizanom hrane, le tovariš Emil, in to z zvijačo. Življenje je izgubil, ko je proti koncu vojne naletel na mino.

Ivanu Marušiču iz Kojškega sem se ob slovesu za pogovor toplo zahvalila.

ALENKA ŠULIGOJ, 4. r
OŠ SR Črna gora
Kojško

Krajevni praznik – del naše skupne zgodovine

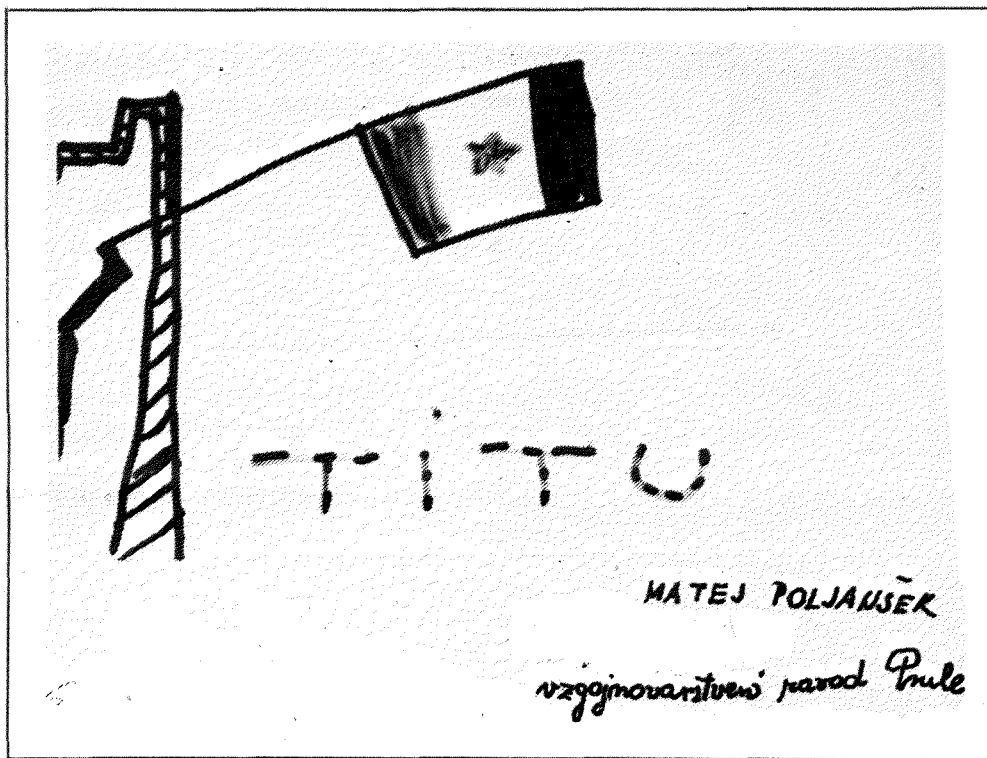
Vsaka krajevna skupnost bi morala imeti svoj krajevni praznik, s katerim bi se spominjali krajskih dogodkov med narodnoosvobodilnim bojem. Večina krajevnih skupnosti tak praznik tudi ima.

Zivim v KS Podkraj. Za svoj praznik so si krajski izbrali 15. februar, dan, ko se spominjajo bitke pri Beli leta 1943. Takrat je zaradi izdaje padlo šest domačinov partizanov. Tem padlim borcem so predlansko leto postavili spomenik. Bila je slovesna proslava in več govorov.

Krajevna skupnost Col pa nima svojega krajevnega praznika. Verjetno je eden od vzrokov ta, da so bili nekoč ti kraji združeni. Gotovo pa je tudi v okolici Cola več partizanskih dogodkov, ki bi bili vredni spomina.

Dogodki iz narodnoosvobodilnega boja spadajo v našo skupno zgodovino, v zgodovino našega naroda, ki je trpel in se boril za svobodo. Prav je, da pomislimo, kako smo lahko srečni, ker živimo v svobodi. Verjetno pa jo cenimo drugače kot tisti, ki so preživeli vojne grozote.

IRMA PUC, 8. razred
OŠ Col

Tradicionalno tekmovanje v Hrušici

V februarju smo člani SK Podkraj z velikim trudom usposobili smučarsko skakalnico. Desetega februarja je bilo namreč medklubsko tekmovanje, posvečeno spominu osmim padlim partizanom. Povabili smo triindvajset klubov iz Slovenije in enega iz Avstrije. Odzvalo se je le šest klubov oziroma sedemintrideset tekmovalcev.

Izjemna požrtvovalnost! SK Podkraj in člani kluba so prejšnjega dne pripravili vse potrebno za tekmovanje.

Gledalcev je bilo precej. Uvrstitev pa je bila tale: 1. mesto SK Žiri, 2. mesto SK Predmeja in 3. mesto SK Lokve. Med tekmovalci je bil najuspešnejši Igor Ržen, ki je skočil 56 metrov.

Smučarski skoki v Hrušici bodo postali tradicionalni v počastitev padlih borcev v Beli 15. februarja 1943.

JOŽKO ČEBOKELJ
6. b razred
osnovna šola Col

Lep spomin na pohod

Triindvajsetega februarja 1980 so planinska društva organizirala pohod na Dobrovlje. Ob pol osmih zjutraj smo se zbrali pred šolo. Zborni mesto je bilo v Letušu. Tam so bili že zbrani planinci iz Celja, Liboj, Polzele, Prebolda, Litije, Maribora in iz drugih krajev. Skupaj smo krenili na Dobrovlje. Pot je bila dolga in lepa. Opazovali smo Mozirske planine, Uršljo goro, pod nami je bilo Mozirje. Po treh urah smo prišli do spomenika padlih partizanov pri cerkvi sv. Urbana. Dva planinca iz Polzele in Braslovč sta nam opisala zgodovino Dobrovelj. Položili smo venec k spomeniku. Do vrha hriba je bilo še pol ure hoje. Ustavili smo se pri Partizanskem domu na Dobrovljah. Dobili smo izkaznice in žig kot spomin na ta pohod.

MELITA KRAJNC
3. b.
osnovna šola Nada Cilenšek
Grize

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

Ne bi stali križem rok

Prejšnji teden nam je naš dopisnik Stevo Javor poslal dopis, s katerim je hotel poudariti, da pionirji med NOB niso držali križem rok, pač pa so po svojih močeh pridno pomagali partizanom. Opisal je resnični dogodek v vasi Črniče v gornji Vipavski dolini, kjer so se leta 1944 vgnezdili Nemci. Malo nad vasjo je zaselek Tabor in tam so nemške patrulje rade postavljale zasede partizanom. Pionirji so prevzeli obveščevalno nalogo. Pa kako so bili prebrisan! Če so se razposajeno igrali svoje igre, je bil to znak, da ni nemške zasede, kakor hitro pa so se pojavili Nemci, so se umaknili v vas. Nemci res niso imeli sreče s svojimi zasedami.

Pa bi tudi danes pionirji ne stali križem rok, če bi bila vojna. To sem prepričana. Pogumnejši bi potegnili za seboj manj pogumne, starejši bi pomagali mlajšim in jim kako nerodnost tudi oprostili, kakor je pač že bilo med narodnoosvobodilnim bojem za našo domovino.

Akcija NNNP '79 po vseh naših šolah je na splošno pokazala budnost in pripravljenost tudi med našimi najmlajšimi. Pred kratkim nam je Mirjam Černilogar, učenka osnovne šole Borisa Ziherla napisala: »Uh, koliko učenja in pripravljavanja! In jutri bo vojna! Tako sem premišljevala pred akcijo NNNP in vse se mi je zdelo naravnost razburljivo. V šoli je vsakega čakala določena naloga. Močnejši fantje so postavljali šotor za Rdeči križ, ostali smo bili kurirji. Kot raznašalka obvestila o bombnem napadu sem se čutila zelo pomembno. Zamislila sem se: vse naokrog se rušijo hiše, povsod gori, mesto obletavajo letala... Ekipa prve pomoči je morala na delo. Nekje je krvavel tovariš hišnik.

Popoldne smo na kurirskih poteh opravili anketo o zalogi hrane in pripravljenosti za darovanje krvi. Zadovoljni smo bili.«

Pa še nekaj je opazila Mirjam tega dne: da so vsi pomagali, tudi tisti, ki se delu radi izognejo.

ŽIVA

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

Vkoreniniti tradicije revolucije

Na stopnišču republiškega odbora ZZB NOV Slovenije ga sreča tovariš in ga podraži: »Kje imaš očeta, ki praznuje?« Lojze Bukovac je pred dnevi praznoval sedemdeseti rojstni dan, pa bi mu jih na pogled zares ne prisodil. Kadar spregovori s sogovornikom, ni to nikoli zgolj klepet. Vedno vplete v pogovor tudi delček svojega dela. Najbližja mu je tema o taboriščih, zaporih in internaciji, saj je predsednik komisije za politične zapornike, internirance in izgnance pri RO ZZB NOV Slovenije. Pri svojem delu, pri stikih in pogovorih z ljudmi, še zlasti z udeleženci NOV, nenehno preži na nove podatke, spodbuja sotovariše k pisanju spominov in je na tekočem z vrsto obletnic, proslav, komemoracij in drugih prireditev po Evropi, kjer so raztresena taborišča, in kjer so bili med drugo svetovno vojno raztepeni naši ljudje.

»Moja vojna odisejada se je pravzaprav tudi začela s taboriščem,« podkrepi svoje posebno zanimanje za to področje raziskovanja narodnoosvobodilnega boja. Čeprav je že leta 1941 postal partijski kandidat in aktivist OF, tajnik terenskega in okrajnega odbora OF na Rakeku, kakor tudi blagajnik okrožnega odbora za Notranjsko, se njegovi spomini na vojno najpogostejše vračajo na čas, ki ga je prebil v italijanskih taboriščih Gonarsu in Reniciju.

»Že enainštiridesetega so me okupatorji aretirali

zaradi suma, da sem sodeloval v sabotažnih akcijah, vendar so me morali ob pomanjkanju dokazov izpustiti. Tretjega aprila leta 1942. pa so nas nekaj tovarišev zaprli z obtožbo, da smo sodelovali s partizani pri napadu na Verd. Najprej smo bili zaprti na Rakeku, nato v Logatcu in Ljubljani. Maja 1942 sem prispel s transportom v Gonars.«

V taborišču je takoj dobil stik s partijsko in frontno organizacijo ter ob znanem pobegu Ivana Bratka, Borisa Kraigherja in Alojza Uleta prevzel nalogo partijskega sekretarja v taborišču. Sledila je premestitev v taborišče Renicci, nove partijske naloge... Po kapitulaciji Italije je s tovariši in pomočjo italijanskih tovarišev iskal možnosti za vrnitev v Slovenijo, ker pa so nekaj predhodnih skupin ujeli sovražniki, se je priključil italijanskim partizanom. Postal je komandir prve jugoslovanske desetine in kasneje čete v sestavi brigade Garibaldi. Leta 1944 je s še dvema tovarišema našel pot do Barija in se z našo vojsko, prekomorci, izkrcal v oktobru leta 1944 v Dubrovniku.

»V bojih od Hercegovine do Črne gore in Bosne smo krepko bili sovražnika. Svobodo sem dočakal v Karlovcu na Hrvaškem. Toda moje partizanstvo se ni končalo leta 1945. Še vse do maja 1946 sem bil v enotah jugoslovanske armade.«

Od prvega leta po vojni pa vse do upokojitve je

bil Lojze Bukovac zaposlen na raznih odgovornih delovnih mestih pri našem osrednjem slovenskem dnevniku (prej pri Ljudski pravici) Delu.

»Doživel sem več faz preobrazbe in reorganiziranja našega osrednjega glasila in se prav dobro spominjam, kako smo se spopadali z različnimi težavami.«

Borci Bukovčevega kova pa seveda prave in dokončne upokojitve ne poznajo. Njihova prehojena revolucionarna pot jim narekuje le pot naprej. Biti nenehno sredi dogajanja, biti koristen do zadnjega trenutka, vpletati revolucionarna izročila v naše vsakdanje življenje, je njihova zgodovinska naloga.

Lojze Bukovac si kot predsednik komisije za politične zapornike, internirance in izgnance nenehno prizadeva, da bi tudi novim rodovom ostalo v zavesti, kakšnih neizmernih podlosti je zmožno človeštvo, če razpadejo vsa osnovna merila za ohranjanje človeškega dostojanstva. Okupatorski zapor, taborišča smrti in izganjanje nedolžnega prebivalstva... podobe groze in smrti včasih grobo zarežejo v človekovo zavest. In prav je tako. Kajti, če bi na vse to pozabili, bi otopleli v našem nenehnem boju proti nasilju, proti zatiranju človeka po človeku in bi natihoma odprli vrata možnosti kakšni novi nori ideji zavojevanja in zasujenja sveta.

Navdušen, kakor tisti mladi aktivist leta 1941 na Rakeku, pripoveduje o pripravi brošure, vodnika po večjih evropskih taboriščih. Neumorno piše tudi spomine, utrinke iz doživetij v taborišču. »Objavljal sem take sestavke že pred leti, nagovarjal sotovariše, naj tudi pišejo. Le tako, iz doživetih pripovedi je lahko začutili vso resničnost te more druge svetovne vojne.« Programi dela so natrpni, vedno je treba biti tudi poleg, ko se nizajo obletnice osvoboditev iz taborišč na naših tleh. Enkrat je to Ljubelj, drugič je Ravensbrück, tretjič zopet...

Še veliko delovnih uspehov, tovariš Bukovac!

Bojana Žokalj-Jesih

Lojze Bukovac

Bežanje iz materialne proizvodnje

Zadnji podatki govorijo:

Število študentov je v primerjavi z letom 1972 večje za več kot 40 odstotkov (od 301.758 na 424.325). Te ugodne težnje spremlja tudi precej neugodna: manjša se zanimanja študentov za tehniško-tehnološke in kmetijske fakultete, raste pa število tistih, ki se vpisujejo na fakultete, ki usposabljaajo za delovna mesta, manj povezana z neposredno proizvodnjo. S 25,3 odstotka števila študentov na tehniško-tehnoloških fakultetah je padlo na 23,6 povečano pa je, na primer, število študentov pravno-ekonomskih fakultet od 37 do 38,5 odstotka.

Vse to govori o begu iz materialne proizvodnje v poklice, v katerih je delo lažje in kjer se več zasluži.

BORBA - 26. februarja 1980

50 kilogramov obrazcev

Da bi izvozili 2500 kubikov materiala, morajo - tako pripoveduje v Exportdru in to dokazuje tudi velik kup papirja, katerega teže nismo preverjali - izpisati 50 kilogramov najrazličnejših obrazcev, dokumentov, faktur. Koliko je za to potrebno delavcev, koliko dela, koliko vse to konec koncev stane? Veliko, preveč, da bi izvozno delo tudi ob najbolj ugodni ceni na svetovnem tržišču dalo najboljše rezultate.

VJESNIK - 9. februarja 1980

Milijon in pol dokumentov

Od sprejema Zakona o združenem delu je število samoupravnih splošnih aktov doseglo astronomsko število milijon in pol dokumentov. To je račun dr. Aleksandra Fire glede na to, da imajo osnovne organizacije v povprečju 40 do 50 svojih dokumentov, nekaj manj delovne organizacije.

- Četudi so najboljši, bo treba njihovo število racionalizirati. Tako številni so težko učinkovito orožje v rokah delavcev pri uresničevanju njihovih samoupravnih pravic.

NIN - 17. marca 1980

Humanost nekega sklada

V Unisovi delovni organizaciji Slavka Rodić iz Bugojna obstaja v okviru sindikalne organizacije že šesto leto edinstven sklad solidarnosti. Edinstven je zaradi svojega humanega namena, vsebine in zato, ker izkušnje z njim oziroma pomoč, ki jo nudijo delavcem slabega zdravstvenega stanja in slabih materialnih življenjskih pogojev, opravičuje obstoj tudi takšne oblike ljudske, razredne solidarnosti in človekoljubja. Sredstva tega sklada se iz leta v leto večajo. Vedno se v njem najde del za tiste delavce in nji-

hove družine, ki jim je pomoč najbolj potrebna. Lani so v te namene izločili 1,5 milijona dinarjev.

Gre za še eno potrditev solidarnosti in vzajemnosti naših delavcev. Ta ocena ne velja samo za ta kolektiv. Kljub temu je primer iz Slavka Rodića poučen, pa tudi zavezuje.

OSLOBODJENJE - 10. marca 1980

Milijarde v smeteh

Statistika beleži, da poje naš človek dnevno okoli 350 gramov kruha, oziroma da tretjina kalorij, ki jo vnaša v organizem, izhaja iz žita. Obstajajo tudi podatki, da okoli deset odstotkov proizvedenega kruha konča na smetišču, kar je okoli milijarda dinarjev odvrgenega dohodka.

DNEVNIK (Novi Sad) - 25. februarja 1980

Rezerve na hribovskih območjih

Na hribovitih območjih je približno 975.000 kmetij. Njihov dohodek je za 40 odstotkov nižji od povprečnega v republikah in SAP Kosovu. Nekoliko ugodnejše je to razmerje le v Sloveniji. Na tem območju gojijo 44 odstotkov vsega goveda, 44 odstotkov ovc, 28 odstotkov prašičev, 18 odstotkov perutnine in 38 odstotkov konj, je pa tam tudi 30 odstotkov sadovnjakov, prav toliko vinogradov, 49 odstotkov travnikov in 79 odstotkov pašnikov.

KOMUNIST - 14. marca 1980

Manjša se gospodarski kriminal

Doktor Vuko Goce-Gučetić, zvezni javni tožilec, je izjavil, »da vsaka poneverba, zloraba in špekulacija nastanejo, po pravilu, zaradi nespoštovanja predpisov, premajhne budnosti zaposlenih, neaktivne delavske kontrole, skupnolastniškega odnosa do družbenih sredstev in familiarnosti«.

- Zahvaljujoč predvsem preventivi, so se gospodarski prestopki v letu 1979, po petih letih nenehnega naraščanja, bistveno zmanjšali.

POLITIKA - 9. marca 1980

Iz pisarne v proizvodnjo

Govori se, da ste skupino inženirjev in tehnikov premostili iz pisarne v proizvodnjo? Luka Jeličić, visoko kvalificiran delavec osnovne organizacije združenega dela Visoke peči zeniške železarne:

- Gre za 34 inženirjev in tehnikov, ki so svoj delovni čas preživljali po pisarnah. Niso imeli nikakršnih konkretnih zadalžitev. Delavci so reagirali na dejstvo, do katerega je bilo prejšnje vodstvo naše osnovne organizacije združenega dela strpno. Osnovna organizacija zveze komunistov je razpravljala o reagiranju delovnih ljudi in prišla do istega sklepa: da ta strokovni kader ni dovolj izkoriščen. Zdej tu inženirji in tehnički delajo v izmenah.

Je kdo od njih odšel iz kolektiva?

- Ne, vsi so ostali.

OSLOBODJENJE - 3. marca 1980